

VRIJE
UNIVERSITEIT
BRUSSEL

Proef ingediend met het oog op het behalen
van de graad van Master in de Agogische Wetenschappen

HOE MOET HET NU MET MIJN VERHAAL?

**Verkennend onderzoek naar de ervaringen van mensen die
getuige zijn of geweest zijn van familiaal geweld**

WETENSCHAPSwinkel
Brussel

I.s.m. vzw Zijn – Beweging tegen Geweld

IANTHE DE VALCK
2016-2017

Promotor: prof. Dr. Dominique Verté
Psychologie en Educatiewetenschappen

Proef ingediend met het oog op het behalen
van de graad van Master in de Agogische Wetenschappen

HOE MOET HET NU MET MIJN VERHAAL?

**Verkennend onderzoek naar de ervaringen van
mensen die getuige zijn of geweest zijn van familiaal
geweld**

IANTHE DE VALCK
2016 – 2017

Aantal woorden: 10.478

Promotoren: Verté Dominique
Psychologie & Educatiewetenschappen

SAMENVATTING MASTERPROEF
(na het titelblad inbinden in de masterproef + 1 keer een afzonderlijk A4-blad)

Naam en voornaam: De Valck Ianthe

Rolnr.: 0529923

KLIN	☐
AO	☐
ONKU	☐
AGOG	X

Titel van de Masterproef: Hoe moet het nu met mijn verhaal?

Promotor: Dominique Verté

Samenvatting: Deze thesis tracht de ervaringen, gedachten en reacties van getuigen van familiaal geweld te achterhalen. Er is echter bekend dat negatieve gevolgen van familiaal geweld niet enkel de slachtoffers treft, maar ook de getuigen.

Aan de hand van data die werden verzameld via tien semigestructureerde interviews, probeert dit onderzoek een algemeen beeld te scheppen van de opvattingen en ervaringen van de getuigen. Getuigen komen met verschillende vormen van familiaal geweld in contact. Daarnaast hebben ze ook ervaringen met de uitingen van (fysiek, psychisch, economisch en seksueel) geweld. De getuigen geven aan dat ze gevoelens van angst, onmacht, onderdrukking en schaamte ervaren door de situatie. Deze gevoelens zijn gelijkaardig met die van slachtoffers van familiaal geweld. Verder weten getuigen niet altijd waar ze terecht kunnen met hun hulpvraag. De ernst van de gevolgen voor de getuigen zijn sterk afhankelijk van de mate waarin de getuige het slachtoffer kent. Wanneer de getuige een familieband heeft met het slachtoffer, willen zij het slachtoffer uit deze situatie helpen. Als de getuige echter geen familieband heeft met het slachtoffer, is deze vooral bezorgd dat de agressie zich naar hun zal uiten, wanneer ze reageren op het geweld. Kinderen zijn het vaakst getuigen van de ruzie tussen hun ouders. Dit is nefast voor de ontwikkeling en het onderzoek bevestigt dit. Hieruit kan geconcludeerd worden dat, ook al heeft een persoon het geweld niet ondergaan, hij daar toch de gevolgen van meedraagt.

Dankwoord

Deze thesis is tot stand gekomen in samenwerking met de VUB en organisatie vzw Zijn – Beweging tegen geweld.

Ik dank in de eerste plaats mijn promotor prof. Verté Dominique om zijn feedback op mijn voorbereidend werk.

Vzw Zijn – Beweging tegen geweld, die deze opdracht aan mij toevertrouwde.

De mensen die mijn thesis gelezen hebben en hun bevindingen wilden delen met mij.

En als laatste bedank ik de mensen die de stap durfden te zetten om hun persoonlijk verhaal met mij te delen.

Inhoudsopgave

Dankwoord	4
Deel 1: Inleiding	6
1. Probleemstelling	6
2. Literatuur	8
Referentielijst	18
3. Onderzoeksvragen en conceptueel model	22
Deel 2: Dataverzameling en methode	23
1. Deelnemers	23
2. Algemene onderzoeksopzet (dataverzamelingsmethode)	24
3. Analysemethode	25
Deel 3: Resultaten	26
1. Getuigen van familiaal geweld	26
Deel 4: Discussie en conclusie	35
1. Bespreking	35
2. Praktische en beleidsaanbevelingen	37
3. Beperkingen van het eigen onderzoek	38
4. Aanbevelingen verder onderzoek	38
5. Conclusie	39
Bijlagen	40
Bijlage 1: Informed consent	40
Bijlage 2: Interviewschema	41
Bijlage 3: Labellijst	43
Bijlage 4: Voorbeeld interview	45

Deel 1: Inleiding

1. Probleemstelling

Familiaal geweld is elk dwingend, intimiderend gedrag dat uitgeoefend wordt tegenover een gezins- of familielid of (ex-)intieme partner én waarbij dit dwingend intimiderend gedrag gepaard gaat met geweld en een (intra)familiale invloed heeft. Familiaal geweld heeft veel verschillende verschijningsvormen, zoals partnergeweld, kindermishandeling, stalking, ... (De Groof, Bowl, Serrien, 2011a). Partnergeweld resulteert al jaren in een aanzienlijk gebruik van de geestelijke gezondheidszorg (Osofsky, 1995). Toch werd deze problematiek pas in 2006 ten volle op de agenda gezet van de eerstelijns hulpverlening. Partnergeweld heeft ook een impact op de nabije omgeving. Het kan een negatieve invloed hebben op levens van kinderen, familie en vrienden (Vzw Zijn). Daarom heeft men bij familiaal geweld naast rechtstreekse slachtoffers, sinds enkele jaren ook oog voor de onrechtstreekse slachtoffers, namelijk de getuigen (De Groof, Bowl, Serrien, 2011b).

Familiaal geweld komt voor in alle sociaal economische klassen en binnen alle culturen (Vzw Zijn, z.j.). In 2013 kwamen in België 162 mensen om het leven door partnergeweld (Vzw Zijn, 2017 & Vandekerckhove & Amkreutz, 2015). De cijfers zijn vaak een onderschatting van het probleem, omdat partnergeweld vaak niet aangegeven wordt (Pieters, Italiano, Offermans, Hellemans, 2010a). Volgens een recente studie van de European union agency of fundamental rights (2014) heeft ruim 78% van de vrouwelijke slachtoffers van partnergeweld in België deze daad niet aangegeven bij de politie. Dit wijst niet enkel op een ondervertegenwoordiging van de werkelijke incidentie van partnergeweld, maar duidt ook op de behoefte aan een beter zicht over de omvang van het probleem (MacDonell, 2012a).

Verschillende studies tonen de negatieve gevolgen van familiaal geweld aan voor zowel slachtoffers als getuigen. Er kan een variëteit aan problemen ontstaan op korte en lange termijn. Deze kunnen van psychologische, emotionele, cognitieve of sociale aard zijn (Finkelhor, Turner, Ormrod & Hamby, 2009).

De onderzoeken die gevoerd worden, richten zich voornamelijk op de negatieve effecten van blootstelling aan geweld in de jeugd en adolescentie. Alsook op de effecten hiervan in toekomst. Om deze negatieve effecten te reduceren, is preventie noodzakelijk. Met preventie willen we de blootstelling aan geweld in het gezin en/of mishandeling verminderen (MacDonell, 2012b). Hierin kan de omgeving een rol spelen. Partnergeweld alleen opmerken is niet genoeg. De personen die zich in dergelijke situatie bevinden, geraken hier vaak niet alleen uit (Vzw Zijn, z.j.). De getuigen van dit geweld kunnen het taboe doorbreken door erover te praten.

Dit onderzoek focust zich dan ook op personen die in contact gekomen zijn met geweld binnen het gezin of de nabije omgeving. Dit kunnen zowel getuigen als slachtoffers zijn. Het doel van het onderzoek is om een beter zicht te krijgen op de ervaringen, gedachten en reacties van deze personen. De informatie wordt verzameld aan de hand van semi-gestructureerde interviews. De respondenten werden bereikt via concerten die georganiseerd werden in verschillende Vlaamse gemeenten door vzw Zijn beweging tegen geweld en door een oproep tot medewerking aan het onderzoek via sociale media.

2. Literatuur

2.1 Begripsomschrijving

2.1.1 Wat is geweld?

“Geweld zijn alle strafbare gedragingen die door een daad of verzuim schade berokkenen aan de benadeelde persoon, maar ook alle gedragingen waarvan, hoewel ze geen misdrijf lijken te zijn, bij de politie of het parket aangifte wordt gedaan en die gewoonlijk omschreven worden als familiaal geschil of kind in gevaar” (OM, 2006). Deze schade kan het zelfbeschikkingsrecht, de zelfontplooiing en de lichamelijke integriteit van de persoon aantasten (Vzw Zijn, z.j.)

Volgens de World Health Organization (2002) kan je geweld in drie grote categorieën opdelen. Namelijk geweld dat de persoon richt op zichzelf, geweld veroorzaakt door een ander individu of een kleine groep, en geweld dat wordt veroorzaakt door grotere groepen zoals staten, georganiseerde politieke groepen en terroristische organisaties.

Geweld kan daarnaast zowel actief (dreigen, slaan, ...) als passief (verzorging weigeren, verwaarlozing, ...) zijn (Bowl, 2011). Ook intentionaliteit speelt een rol bij geweld. Het kan de bedoeling zijn om geweld te gebruiken, maar niet om schade te veroorzaken. Een dader kan opzettelijk een handeling plegen die gevaarlijk is en waarschijnlijk tot ongunstige gezondheidseffecten kan leiden, maar dit niet zo bedoelen. Het kan ook de bedoeling zijn om te beschadigen, maar niet om geweld te gebruiken. Sommige mensen beschadigen anderen, maar zien dit niet als gewelddadig door culturele achtergronden en overtuigingen (WHO, 2002).

2.1.2 Soorten geweld

A. Fysiek geweld

Fysiek geweld zijn handelingen of juist het nalaten van handelingen waardoor een persoon lichamelijk gewond wordt (Vzw Zijn, z.j. & 1712, z.j.). Om de ander te verwonden, gebruikt men fysieke kracht (Council of Europe, 2011a). Fysiek geweld omvat onder andere slaan, trekken, duwen, schoppen, door elkaar schudden, toedienen van snijwonden, brandwonden, breuken of inwendige letsels, knijpen, bijten, krabben, wurgen, vastbinden, onnodig en onaangepast toedienen van alcohol, drugs of medicatie, poging tot moord, ... (Keygnaert, Gilles, Roelens, 2015a)

B. Psychisch (emotioneel) geweld

Bij psychisch geweld pleegt men herhaaldelijke handelingen om de persoon te kwetsen, men wil angst en hulpeloosheid teweegbrengen en de relatie van het slachtoffer met de omgeving kapotmaken (Stals, 2005). Karakteristiek kenmerk is beledigend/krenkend gedrag ten opzichte van de persoon (Council of Europe, 2011b). Enkele concrete uitingen van psychisch geweld zijn, verbaal geweld (vervloeken, schelden, verwijten, valselijk beschuldigen enz.), vernederen al dan niet publiekelijk (pesten, kleineren, afwijzen, commentaar geven, belachelijk maken, beliegen, ontkennen van bestaan, enz.), negeren, bedreigen (roekeloos gedrag om iemand bang te maken en te intimideren, dreigen met het verbreken van de relatie, dreigen met geweld of zelfmoord, objecten kapot maken, enz.), opsluiten, sociaal isoleren,... (Keygnaert, Gilles, Roelens, 2015b)

C. Seksueel geweld

Seksueel geweld wordt gedefinieerd als het plegen van een seksuele handeling of een poging tot een seksuele handeling door een andere persoon, zonder vrijwillige toestemming van het slachtoffer of tegen een slachtoffer dat niet kan toestemmen of weigeren. We spreken ook van seksueel geweld wanneer een dader een slachtoffer dwingt tot seksuele daden met een derde partij. Onvermogen tot toestemming wil zeggen dat er geen overeenkomst kan ontstaan om seksuele contacten te hebben door ziekte, mentale of lichamelijk beperking, slaap of gebrek aan bewustzijn. Onvermogen tot weigering van seksuele contacten komt onder andere voor bij gebruik van wapens, intimidatie, misbruik van macht en geweld (Basil, 2002).

Afhankelijk van het fysiek contact en het doel van het geweld kan men verschillende vormen van seksueel geweld onderscheiden. Seksueel geweld kan gaan over ongewenst seksueel contact, maar ook over ongewenste seksuele ervaringen zonder contact, zoals moeten kijken naar seksueel getinte foto's, verspreiden van geruchten, ongewild maken van filmpjes, mee moeten kijken naar porno, ... (Keygnaert, 2014)

D. Economisch (financieel) geweld

Met economisch geweld wil men de ander financieel afhankelijk maken door er bijvoorbeeld voor te zorgen dat de ander niet over financiële middelen kan beschikken (De Groof, Serrien, 2005). Maar ook andere handelingen waardoor het slachtoffer financieel nadeel ondervindt, (Vzw zijn, z.j.) zoals inpalmen van spaarcenten, loon, pensioen of schulden maken in de naam van het slachtoffer (Pieters, Italiano, Offermans, Hellemans, 2010b).

2.1.3 Wat is (intra)familiaal geweld?

Intrafamiliaal is een breed begrip. Men moet niet gehuwd of verwant zijn om te kunnen spreken van intrafamiliaal geweld. Dit maakt het niet gemakkelijk om tot een uniforme definitie te komen (Dearing, Förg, 1999). Er bestaat nog geen consensus over de definitie van familiaal geweld (Keygnaert, Gilles, Roelens, 2015c). In Vlaanderen wordt familiaal geweld het meest omschreven als elk dwingend, intimiderend gedrag dat uitgeoefend wordt tegenover een gezins- of familielid of (ex-)intieme partner én waarbij dit dwingend intimiderend gedrag gepaard gaat met geweld of dreiging met geweld en een (intra)familiale invloed heeft (De Groof, Bowl, Serrien, 2011c).

Het is iedere vorm van fysiek, seksueel, psychisch of economisch geweld tussen leden van dezelfde familie, ongeacht hun leeftijd (OM, 2006). Zowel kinderen als volwassenen kunnen slachtoffer zijn, en dit zowel rechtstreeks als onrechtstreeks. Diegenen die getuige zijn van geweld worden dus ook gezien als slachtoffers (De Groof, Bowl, Serrien, 2011d).

Volgens het Verdrag van Istanbul (2011) houdt familiaal geweld voornamelijk twee vormen van geweld in: partnergeweld en intergenerationeel geweld (gepleegd door een persoon tegen zijn kind of zijn ouder of andere familieleden van verschillende generaties). We kunnen dus verschillende verschijningsvormen van familiaal geweld onderscheiden, maar deze vormen kunnen overlappen (De Groof, Bowl, Serrien, 2011e).

2.1.4 Verschijningsvormen van (intra)familiaal geweld

A. Partnergeweld

Partnergeweld is de meest voorkomende vorm van familiaal geweld, namelijk 79% (De Groof, Blow, Serrien, 2011f). In 2006 werd door het Belgisch nationaal actieplan een gemeenschappelijke definitie van partnergeweld goedgekeurd. Partnergeweld is het geheel van gedragingen, handelingen en houdingen van een van de partners of ex-partners die erop gericht zijn de andere te controleren en te domineren. Het omvat fysieke, psychische, seksuele en economische agressie, bedreigingen of geweldplegingen die zich herhalen of kunnen herhalen en die de integriteit van de ander en zelfs zijn sociaal-professionele integratie aantasten. Dit geweld treft ook andere leden van het gezin, waaronder de kinderen.

Deze definitie is omstreden. Sommigen stellen dat partnergeweld volgens deze definitie een uiting is van de ongelijke machtsverhouding tussen mannen en vrouwen (Blow, 2011). In de omzendbrieven van justitie (2006) wordt een andere definitie gebruikt die op minder weerstand stoot, namelijk "Partnergeweld moet worden beschouwd als iedere vorm van fysiek, seksueel, psychisch of economisch geweld tussen echtgenoten of personen die samenwonen of samengewoond hebben en tussen wie een duurzame affectieve en seksuele band bestaat of bestaan heeft".

Om te omschrijven over wie het kan gaan als we het hebben over partnergeweld spreekt men in wetenschappelijke artikels over geweld tussen intieme partners (Gilbert, Widom, Browne, Fergusson, Webb, Janson, 2009). Een intieme partner is een persoon met wie men een relatie heeft, en die relatie wordt gekenmerkt door emotionele verbondenheid, regelmatig contact, fysiek contact en seksueel gedrag, vertrouwdsheid en kennis over elkaars leven. Deze dimensies moeten niet allemaal aanwezig zijn. Dus naast partners en ex-partners kan het ook gaan over dating partners, seksuele partners, vriend of vriendin (Basile, Smith, Breiding, Black, Mahendra, 2014).

Er worden vier types van partnergeweld onderscheiden.

Dwingend controlerend geweld, patroon van emotioneel geweld, dwang, controle en ernstig fysiek geweld. Gewelddadig verweer, men wil het geweld enkel doen stoppen.

Situationeel koppelgeweld, escalatie van conflicten en Scheidingsgerelateerd geweld (Groenen, A., Jaspert, E. & Vervaeke G., 2011)

B. Ouderenmis(be)handeling

“Onder mis(be)handeling van een ouder persoon verstaan we al het handelen of nalaten van handelen van al diegenen die in een persoonlijke en/of professionele relatie met de oudere staan, waardoor de oudere persoon (herhaaldelijk) lichamelijke en/of psychische en/of materiële schade lijdt, dan wel vermoedelijk zal lijden” (Comijs, 1996).

Zoals eerder besproken bij geweld speelt de intentionaliteit een rol. Bij intentioneel mishandelen gaat het om een opzettelijke actie waarbij de dader bewust mishandelt en bij niet-intentioneel mis(be)handelen is de dader zich niet bewust van de gevolgen van zijn acties voor de ouderen (De Donder, Van Hauwaert, De Witte, De Muyter & Verté, 2014). Naast fysiek, psychologisch, seksueel en economisch geweld, worden ook verwaarlozing en schending van de persoonlijke rechten gerekend tot een vorm van ouderenmis(be)handeling (Vlaams Ondersteuningscentrum Ouderenmis(be)handeling, z.j.)

C. Kindermishandeling

Kindermishandeling en -verwaarlozing is iedere situatie waarin het kind het slachtoffer is van geweld van fysieke, psychische of seksuele aard, en dit passief en actief (Adriaenssens, 1998). Ook bij kindermishandeling maakt men een onderscheid tussen een actieve (mishandeling) of passieve daad (verwaarlozing). De ongelijke positie van het kind ten opzichte van de volwassene speelt een rol bij alle verschillende vormen van kindermishandeling (Vertrouwenscentrum Kindermishandeling, z.j.).

D. Stalking

Over de specifieke criteria die een bepaald gedragspatroon als stalking classificeren, blijven er grote meningsverschillen. Er bestaat tot nu nog geen universeel aanvaardbare definitie van stalking. Verschillende landen hebben een andere wettelijke omschrijving van stalking als misdrijf (Langhinrichsen-Rohling, 2012). Er bestaat geen eensgezindheid over het aantal gedragingen, de duur en de hinder die het slachtoffer moet ondervinden om te kunnen spreken van stalking (Groenen, 2012). Daarnaast is de drempel van sociaal aanvaardbaar gedrag tot stalking individueel bepaald. De subjectieve perceptie van het slachtoffer valt niet altijd samen met stalking zoals het wordt omschreven als strafbaar feit, en omgekeerd. Bijvoorbeeld gebeurtenissen die als zeer lastig worden beschouwd, maar niet worden geclassificeerd als stalking als strafbaar feit in de wet (Hellmann, Kliem, 2015).

Ondanks vele variaties in de definiëring komen steeds drie gemeenschappelijke elementen terug. Herhaaldelijk gedrag, gericht tegen een specifieke persoon en het veroorzaken van angst of onrust bij het slachtoffer (Groenen, 2006; Spitzberg, 2002).

E. Eergerelateerd geweld

"Eergerelateerd geweld is elke vorm van geestelijk of lichamelijk geweld gepleegd vanuit een collectieve mentaliteit in reactie op een (dreiging van) schending van de eer van een man of vrouw en daarmee van zijn of haar familie waarvan de buitenwereld op de hoogte is of dreigt te raken" (Ferwerda, van Leiden, 2005). Van Vossele & Gilbert (2011) geven nog een andere definitie. "De term 'eergerelateerd geweld' verwijst naar een continuüm van geweldvormen waarbij het voorkomen of het herstellen van een schending van de seksuele en familiale eer, waarvan de buitenwereld op de hoogte is of dreigt te raken, het hoofdmotief vormt. Het kan daarbij gaan om de eer van een individu, de familie of de gemeenschap en het geweld kan uitgaan of ondersteund worden door meerdere personen en gericht zijn op meerdere slachtoffers" (Blow, De Doncker, Serrien, 2012).

2.2. Prevalentie van (intra)familiaal geweld

Naast het probleem van de ondervertegenwoordiging van de werkelijke incidentie van familiaal geweld (MacDonell, 2012), bemoeilijken de vele benaderingswijzen de vergelijkingen tussen nationale onderzoeken. Er bestaan grote verschillen in definiëring, aantal vragen, de diversiteit van de doelgroep en de afnamemethode (Pieters, Italiano, Offermans, Hellemans, 2010c)

In een onderzoek van de wereldgezondheidszorg WHO (2013) heeft men een uitgebreide samenvatting gemaakt van alle beschikbare gegevens uit 79 landen om globale en regionale prevalentieberichten te verkrijgen. Wereldwijd heeft gemiddeld 30% van de vrouwen al fysiek en/of seksueel intiem partnergeweld ervaren. In Europa lag deze prevalentie wat lager dan het gemiddelde, namelijk 25%. Voorts vond men in een studie van de European union agency for fundamental rights, dat gevoerd werd in 28 lidstaten (2014), dat 28% van de vrouwen in de EU het slachtoffer werd van fysiek en/of seksueel geweld door een partner of ex-partner. Psychologisch geweld werd ervaren door 43% van de respondenten, en is met deze prevalentie het meest voorkomend.

In een onderzoek, uitgevoerd door het Instituut voor gelijkheid tussen mannen en vrouwen (2010), worden ervaringen van mannen en vrouwen met psychologisch, fysiek en seksueel geweld onderzocht. Hier verklaarde 12,5% van de respondenten minimum één daad van geweld te hebben ervaren door hun partner of hun ex-partner gedurende de afgelopen 12 maanden. Ook in dit onderzoek komt naar voor dat psychologisch geweld het meest voorkomt, namelijk 11% geeft aan hiervan slachtoffer te zijn. 1,3% geeft aan slachtoffer te zijn van fysiek geweld. Vrouwen gaven aan vaker slachtoffer te zijn van ernstig of heel ernstig geweld. Hieruit leiden de onderzoekers af dat het verschil tussen mannen en vrouwen dus ligt in de ernst van de daden en niet in het feit al dan niet geweld te hebben ervaren.

2.3. Melden van familiaal geweld

2.3.1 Cijfers van meldingen

In 2015 werden er bijna 40.000 klachten met betrekking tot familiaal geweld ingediend bij de politie (NAP, 2015). Het is opvallend dat een hoog aantal slachtoffers van familiaal geweld het contact afbreekt in de onthaalfase (19,1%), tegenover cliënten met andere problemen (8,1%). Dit kan te maken hebben met het feit dat slachtoffers van familiaal geweld vaak door politionele diensten worden doorverwezen (44,9%), waardoor ze een lagere motivatie hebben. Het kan ook zijn dat de hulpverlening de situatie te snel loslaat. Sinds 2008 is het verplicht om de verschillende vormen van familiaal geweld te registreren (De Groof, Blow, Serrien, 2011).

2.3.2 Waar kun je terecht?

Veel slachtoffers van partnergeweld praten er met anderen over. Daarbij zijn informele contacten het belangrijkste. 54,3% praat met burens, familieleden of vrienden. Daarna volgen hulpverleners (artsen, psychologen, hulpverleners) 15,9% en als laatste de juridische contacten (advocaten, politie) 6,2%. De overige 43,5% praat er met niemand over. Vrouwen praten er meer over dan mannen (Zijkant & VIVA, z.j.).

In België is het onthaal van het CAW (Centrum Algemeen Welzijnswerk) het aanspreekpunt voor partnergeweld in de meeste regio's. In sommige regio's is het een deelwerking van slachtofferhulp, een paar deelregio's hebben een apart informatiepunt (De Groof, Blow, Serrien, 2011).

Voorts kan een getuige/slachtoffer van familiaal terecht bij 1712 (een medewerker luistert naar het verhaal en verwijst door naar de best passende hulpverlening in de buurt van het slachtoffer/getuige), Tele-onthaal (voor een telefoongesprek of online gesprek) of de politie. Voor kindermishandeling kunnen mensen terecht bij het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (Vzw Zijn, z.j.), dat het mandaat heeft om na een melding een onderzoek te voeren, de CAW's hebben dit niet (De Groof, Blow, Serrien, 2011).

Er is een specifiek meldpunt voor ouderenmis(be)handeling (ook op het nummer 1712) (Vzw Zijn, z.j.). Daarnaast bestaan er voor slachtoffers van familiaal geweld vluchthuizen, voor zowel mannen als vrouwen, (CAW-groep, 2013) of kunnen ze een beroep doen op zelfstandige psychologen en relatietherapeuten, centra voor de geestelijke gezondheidszorg en de juridische diensten (Vzw Zijn, z.j.).

In veel gevallen zoekt men hulp meteen na een escalatie van geweld of bij een crisissituatie. Het geweld is dan meestal al een hele tijd aan de gang. Veel slachtoffers trekken zich hierna vaak terug en verzoenen zich met de dader. Het is belangrijk dat de hulpverlener dan zelf het contact weer probeert op te bouwen. De feiten moeten sneller worden gemeld. Vanuit de CAW's zal er moeten worden samengewerkt met het onderwijs, huisartsen en thuisverzorgers, die signalen van geweld kunnen opmerken en melden (De Groof, Blow, Serrien, 2011).

2.3.3 Redenen voor het al dan niet aangeven van familiaal geweld

De aangiftebereidheid van de slachtoffers ligt vaak erg laag. Veel geweldplegingen worden niet aangegeven (Geens, 2015). Er worden vijf belangrijke redenen gegeven die slachtoffers mogelijk belet om familiaal geweld aan te geven. Angst voor weerwraak speelt een grote rol. Wanneer de dader een echtgenoot of partner is, is er meer kans op weerwraak dan wanneer de dader een onbekende is. De ernst van de daad wordt niet altijd op dezelfde manier gepercipieerd: gewelddadige daden door een familielid worden meer getolereerd dan gewelddaden van iemand buiten de familie. Daarnaast is er nog de bezorgdheid over de privacy, bescherming van de dader (minder gewillig om politie te bellen vanwege sociale verbondenheid met de dader), het slachtoffer wil dat de relatie blijft duren omwille van emotionele of economische redenen, of men denkt dat de politie een minder zware aanval, waarbij het slachtoffer de dader kent (zoals bij familiaal geweld) niet serieus neemt.

Een van de grootste stimulansen om de politie te bellen is om zichzelf te beschermen (de directe aanval stoppen, of de dader afschrikken om een volgende aanval te voorkomen). Mannen zijn fysiek sterker dan vrouwen en zullen daarom ook minder snel bellen dan vrouwen. Voorts kan het verlangen naar gerechtigheid en het beschermen van anderen het slachtoffer aanzetten om te bellen naar de politie (Felson, Messner, Hoskin & Deane, 2002)

2.4 Omgaan met een vermoeden van familiaal geweld

2.4.1 Signalen van het slachtoffer

Een getuige van familiaal geweld kan signalen opvangen waaraan hij of zij merkt dat de persoon in de problemen zit. Het kan gaan over:

Lichamelijke verschijnselen: blauwe plekken, kneuzingen en breuken, verwondingen, gehoorstoornissen, ...

Uitspraken: 'ik wil thuis weg', 'ik heb relatieproblemen', 'ik weet niet hoe het verder moet', 'hoe kan ik mijn partner veranderen', 'ik ben zo gespannen en vermoeid', 'ik voel me depressief en tot niets meer in staat', ...

Gedrag: moeite met oogcontact, moeilijk bereikbaar zijn, afspraken steeds uitstellen, middelenmisbruik, het geven van tegenstrijdige boodschappen, vragen op het gebied van echtscheiding en huisvesting, ingehouden woede, dwangneuroses, onderdrukken van emoties, niet over geld (mogen) beschikken, weinig contacten buitenshuis, onderdanig gedrag...

Psychosomatische en psychosociale klachten: symptomen van machteloosheid (neerslachtigheid, slapte, vermoeidheid), symptomen van spanning (hoofdpijn, slaapstoornissen, nachtmerries, maagpijn), symptomen van angst (kortademigheid, zweten, trillen, duizeligheid, buikpijn), schuldgevoelens en schaamte, negatief zelfbeeld, relatieproblemen, wantrouwen, sociaal isolement, tegenstrijdige gevoelens, ... (De Groof, 2013 & Vzw zijn, z.j.)

2.4.2 Signalen van de dader

Er zijn enkele specifieke gedragskenmerken die we terugvinden bij de plegers van familiaal geweld. Deze zijn onder andere extreme jaloersheid, controlerend gedrag, onrealistische verwachtingen ten aanzien van de partner, anderen de schuld geven voor eigen problemen en gevoelens, wreed gedrag ten aanzien van kinderen of dieren, gebrekkige impulscontrole, bedreigingen uiten en verbaal aanvallen (De Groof, 2013).

Onderzoeken naar karakteristieken van de dader geven aan dat getuige zijn geweest van partnergeweld (hetzij alleen of in combinatie met mishandeling) een grote impact heeft op het plegen van partnergeweld later (Murrell, 2007). Dit plaatsen we onder psychosociale klachten van de dader (De Groof, 2013).

2.4.3 Hoe te reageren?

Zoals eerder werd vermeld, is het moeilijk om op eigen kracht uit de situatie van familiaal geweld te geraken. Wie op de hoogte is van familiaal geweld kan op verschillende manieren helpen. Belangrijk is wel dat de helper in het achterhoofd houdt dat het niet zijn rol is om het geweld op te lossen (Vzw Zijn, z.j.). Hij of zij kan vragen of hij/zij iets kan doen of kan spreken over de eigen relatieproblemen waarmee hij/zij werd geconfronteerd. Belangrijk is voorzichtig te werk te gaan en open vragen te stellen. De helper maakt het slachtoffer duidelijk dat hij/zij meeleeft en dat het slachtoffer altijd met hem of haar kan praten. Hij of zij zet de eigen standpunten opzij en neemt de gesprekspartner ernstig, bespreekt samen een oplossing indien de persoon hieraan toe is, moedigt het slachtoffer aan in de zoektocht naar hulp (dit initiatief moet van de persoon zelf komen), is niet ontmoedigd als het slachtoffer niet meteen hulp zoekt (heeft geduld en houdt contact), biedt praktische hulp aan zoals vervoer en een bed (indien nodig zegt hij/zij dat de kinderen bij hem/haar terecht kunnen). Tot slot is het belangrijk dat de helper alle informatie vertrouwelijk behandelt (Vzw zijn, z.j.).

2.4.4. Hoe reageert men beter niet?

Wie getuige was van familiaal geweld doet beter niet alsof er niets aan de hand is. Wie de situatie negeert, geeft het slachtoffer het gevoel dat hij/zij niet bij hem of haar terecht kan, met als gevolg dat het slachtoffer zich verder gaat isoleren. Getuigen mogen het geweld niet minimaliseren en geen beloftes doen die ze niet kunnen nakomen. Een getuige moet niet het werk van een hulpverlener doen (Vzw zijn, z.j.).

2.5 Wat met kinderen?

Familiaal geweld thuis heeft ook een impact op de kinderen. 'Kinderen als getuige van partnergeweld' omvat niet enkel het zien van geweld (ooggetuige, ze staan erop te kijken). De definitie is breder: kinderen die worden weggestuurd, woordenwisselingen, geschreeuw of gehuil horen (oorgetuige), getuige zijn van de gevolgen van het geweld (het zien van blauwe plekken, littekens, sporen van vernieling etc.) (MacDonell, 2012c), kinderen die actief tussenbeide komen of door de ouders bij het geweld betrokken worden (Genetello, 2009). Het is dus niet verwonderlijk dat getuige zijn (geweest) van partnergeweld, nadelige gevolgen heeft voor de kinderen en adolescenten (MacDonell, 2012d).

Het is moeilijk het aantal kinderen te schatten dat getuige was van familiaal geweld (Gunnlaugsson, Kristjansson, Einarsdottir, Sigfùsdottir, 2011), maar in het onderzoek van Pieters et al., (2010) komt naar voren dat in meer dan 40% van de situaties van partnergeweld minstens één kind getuige is geweest van de gewelddaden gepleegd op een van zijn/haar ouders. Personen uit de naaste omgeving en andere personen blijken getuige in respectievelijk 23,3% en 15,3% van de gevallen van partnergeweld.

Opdat kinderen de geweldervaringen zouden kunnen verwerken, is het nodig dat hierover met hen wordt gesproken. Kinderen komen echter nog te weinig in beeld bij de hulpverlening rond partnergeweld (De Groof, Blow, Serrien, 2011).

2.6 Conclusie

Intrafamiliaal geweld komt veel voor in onze samenleving. Familiaal geweld komt voor in elke economische en sociale klasse. Er bestaan verschillende verschijningsvormen van familiaal geweld. Partnergeweld komt het meeste voor. Er wordt ook weleens gesproken over geweld tussen intieme partners, omdat partnergeweld niet enkel geweld tussen partners bevat, maar ook dating partners, seksuele partners, vriend of vriendin. Naast partnergeweld zijn kindermishandeling, oudermis(be)handeling, stalking en eengerelateerd geweld de meest gekende verschijningsvormen. Deze vormen kunnen allemaal tot uiting komen in fysiek, psychologisch, seksueel of economisch geweld. Psychisch geweld komt het regelmatigst voor, en is vaak een verdoken vorm van geweld.

De Europese prevalentie van fysiek en/ of seksueel intiem partnergeweld is 25%. Deze prevalentie is een ondervertegenwoordiging van het werkelijke cijfers, omdat veel incidenten van familiaal geweld niet worden gemeld. Sinds enkele jaren heeft men oog voor getuigen als slachtoffers van familiaal geweld. Kinderen die getuige zijn van de ruzies tussen hun ouders spelen hierin een grote rol. Verscheidene onderzoeken bewijzen namelijk dat dit geweld een negatieve invloed heeft op de ontwikkeling van de kinderen.

Het CAW is het aanspreekpunt voor familiaal geweld in Vlaanderen. Daarnaast zijn er nog tal van andere organisaties waar zowel getuigen als slachtoffers van familiaal geweld terecht kunnen met hun vraag of hulpvraag. Zowel slachtoffer als dader vertonen verschillende signalen naar de nabije omgeving, die kunnen wijzen op familiaal geweld. Deze slachtoffers zitten vaak in een spiraal van geweld en geraken hier alleen niet meer uit.

Referentielijst

Adriaenssens P., 1999, Handboek Leerlingenbegeleiding, probleemgedrag aanpakken, Vertrouwensartscentrum KU Leuven, p 124

Adriaenssens P., Smeyers L., Ivens C., 1998, In vertrouwen genomen, Lannoo, Tielt

Baarda, B., van der Hulst, M., de Goede, M., 2012, Basisboek interviewen: handleiding voor het voorbereiden en afnemen van interviews, Noordhoff, Groningen

Basile C. K., Smith S. G., Breiding M. J., Black M. C., Mahendra R., 2014, Sexual Violence Surveillance: Uniform definitions and recommended data elements. Centers for Disease Control and Prevention National Center for Injury Prevention and Control, Atlanta, Version 2

Blow H., De Doncker K., Serrien L., 2012, (W)eerbaar, Steunpunt algemeen welzijnswerk & Vzw Zijn – Beweging tegen geweld, Leuven

Blow H., 2011, Handboek familiaal geweld: inleiding, Brussel, Politeia

College van Procureurs Generaal, "Omzendbrief nr. COL3/2006 van het College van Procureurs Generaal bij de Hoven van Beroep. Betreft: Definitie van het intrafamiliaal geweld en de extrafamiliale kindermishandeling, de identificatie en de registratie van de dossiers door de politiediensten en de parketten", 1 maart 2006

Comijs, H.C. 1996, Agressie tegen en benadeling van ouderen: een onderzoek naar ouderenmishandeling. Amsterdam: Vrije Universiteit

Council of Europe, 2011, <http://eige.europa.eu/rdc/thesaurus/terms/1334>

Dearing A., Förg E., 1999, Police combating violence against women: documentation of the conference of experts, Wenen

De Donder L., Van Hauwaert E., De Witte N., De Muyter F. & Verté D., 2014, Handboek: familiaal geweld, p. 65-66

De Groof K., Blow H., Serrien L., 2011, Klopt dit nu? 6 jaar werken rond familiaal geweld, Steunpunt algemeen welzijnswerk, Leuven

De Groof K., Serrien L., 2005, Intrafamiliaal geweld, naar een meer samenhangende aanpak, steunpunt algemeen welzijnswerk

FRA, 2014 violence against women: an EU-wide survey, European union agency for fundamental rights, Morten Kjaerum (director)

Felson R. B., Messner S. F., Hoskin A. W., Deane G., 2002, Reasons for reporting and not reporting domestic violence tot he police, *Criminology*, Volume 40, Nr 3, 619-625, Research Library Core

Ferwerda H. B., van Leiden I., 2005, *Eerwraak of eegerelateerd geweld? Naar een werkdefinitie, advies- en onderzoeksgroep Beke*, Ministerie van Justitie

Finkelhor, D., Turner, H., Ormrod, R., & Hamby, S. L., 2009, Violence, abuse, and crime exposure in a national sample of children and youth. *Pediatrics*

Geens K., 2015, "Tools voor het omgaan met intrafamiliaal geweld"

Genetello H., Castrel A., Van Cauwenberghe I., Desmuyttere A., De Roo H., ea., 2009, *Kinderen en partnergeweld: wat nu?*, Steunpunt Algemeen Welzijnswerk

Gilbert R., Widom C. S., Browne K., Fergusson D., Webb E., Janson S., 2009, Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries, *The Lancet*, Volume 373

Groenen, A., Jaspert, E. & Vervaeke G., 2011, *Partnergeweld. Als liefde een gevecht wordt*, Acco, Leuven

Groenen A., 2006, *Stalking: risicofactoren voor fysiek geweld*, Antwerpen, Maklu

Gunnlaugsson G., Kristjansson A. L., Einarsdottir J., Sigfùsdottir I. D., 2011, Intrafamilial conflict and emotional well-being: A population based study among Icelandic adolescents, *Child abuse neglect*, Volume 35

Hellmann D. F., Kliem S., 2015, The prevalence of stalking: current data from a German victim survey, *European Journal of Criminology*, Sage

Keygnaert I., Gilles C., Roelens K., 2015, *Handleiding basisvorming over intrafamiliaal en seksueel geweld voor zorgverleners in Belgische ziekenhuizen*, ICRH-Ugent, Gent

Keygnaert I., 2014, *Sexual Violence and Sexual Health in Refugees, Asylum Seekers and Undocumented Migrants in Europe and the European Neighbourhood: Determinants and Desirable Prevention*, Ugent

Krug E. G., Dahlberg L. L., Mercy J. A., Zwi A. B. & Lozano R., 2002, *World report on violence and health*. Geneva, World Health Organization

Langhinrichsen-Rohling J., 2012, *Gender and Stalking: current Intersections and future directions*, Sex Roles, Springer

MacDonell, K. W. (2012). The combined and independent impact of witnessed intimate partner violence and child maltreatment. *Partner Abuse*, 358–378

Murrell, A. R., Christoff, K. A., & Henning, K. R., 2007. Characteristics of domestic violence offenders: Associations with childhood exposure to violence. *Journal of Family Violence*, 22, 523–532

Nationaal Actieplan inzake de strijd tegen het partnergeweld 2004-2007, Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, Brussel, p. 8

Nationaal actieplan ter bestrijding van alle vormen van gendergerelateerd geweld, 2015-2019, Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, Brussel

Organization for security and Co-operation in Europe, 2009, Bringing Security Home: Combating Violence Against Women in the OSCE Region. A Compilation of Good Practices

Osofsky, J.D., 1995, Childres who witness domestic violence: the invisible victims, social policy report. Society for research in child development, 1-12

Pieters J., Italiano P., Offermans A.M., Hellemans S., 2010, Ervaringen van vrouwen en mannen met psychologisch, fysiek en seksueel geweld, Instituut voor gelijkheid van vrouwen en mannen, Brussel

Stals I., 2005, Huiselijk geweld, Politie praktijk boeken, Maklu, Antwerpen

Spitzberg B.H., 2002, The tactical topography of stalking victimization and management, *Trauma, violence and abuse*, Volume 3, Nr. 4, p 262

ten Berge I., Geurts E., Snijders J., 2009, Opvoeden zonder geweld: informatie voor beroepsleerkrachten, Nederlands jeugdinstituut, ministerie van Justitie, Utrecht

World Health Organization, 2013, Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence, Italië

van Ekert W.J., 2017, Waar kan je terecht als het even wat minder gaat, psychische problemen, Cava?, p 41

Vandekerckhove, S., en Amkreutz, R., 2015, Elke week 3 doden door partnergeweld, Familiaal geweld wordt één van de topprioriteiten van Senaat, De Morgen

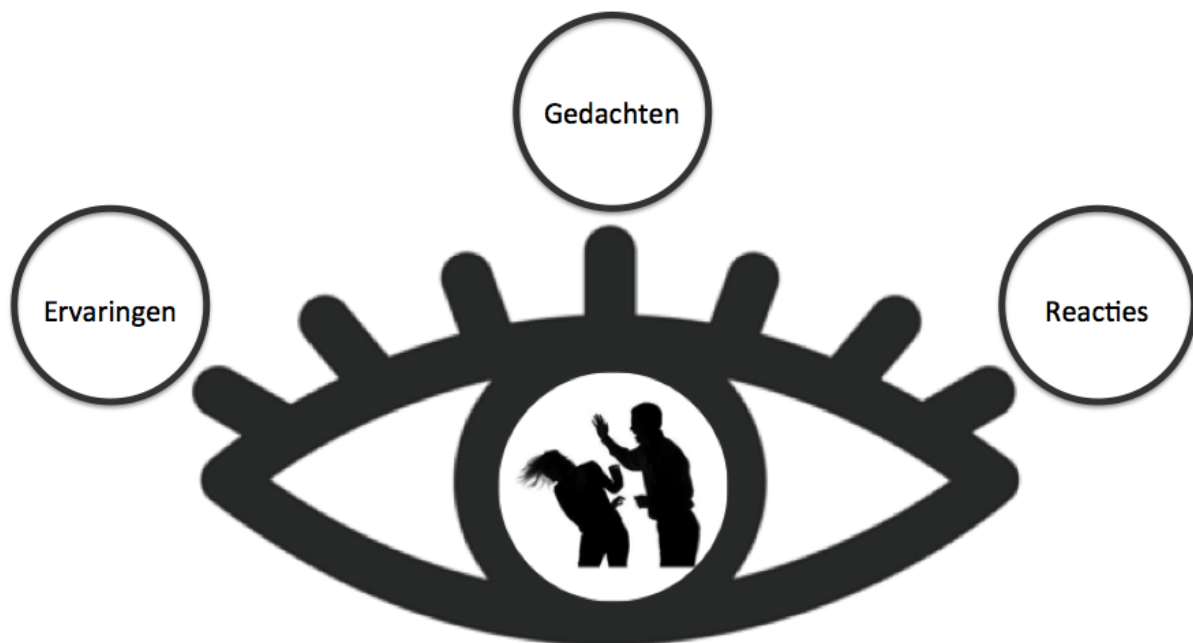
3. Onderzoeksvragen en conceptueel model

3.1 Onderzoeksvragen

Dit onderzoek tracht de ervaringen, gedachten en reacties van getuigen van familiaal geweld te achterhalen. Concreet probeert dit onderzoek dus een antwoord te bieden op onderstaande onderzoeksvragen.

1. Wat zijn de ervaringen van getuigen van familiaal geweld?
 - Met welke vormen van geweld werden zij geconfronteerd?
 - Welke invloed had dit familiaal geweld op hen?
 - Welke gevoelens roept dit bij hen op?
2. Wat is de reactie van getuigen van familiaal geweld?
 - Aan welke signalen zien de getuigen dat er sprake is van familiaal geweld?
 - Waar kunnen getuigen van familiaal geweld terecht?
 - Hoe denken getuigen van familiaal geweld over de situatie?
 - Indien kinderen getuigen zijn van het geweld tussen hun ouders, wat kan je voor hen doen?

3.2 Conceptueel model

Deel 2: Dataverzameling en methode

1. Deelnemers

Voor dit onderzoek werden respondenten gezocht die in aanraking zijn gekomen met familiaal geweld. De respondenten kunnen getuigen zijn, maar ze kunnen ook getuige én slachtoffer zijn. Het is niet de bedoeling dat de respondenten enkel slachtoffers zijn van familiaal geweld, dit is een belangrijk exclusiecriteria. De vormen van geweld waarmee de deelnemers in contact komen is niet van belang, zolang het familiaal geweld is. De respondenten vormen een heterogene groep. Zij kwamen met heel uiteenlopende vormen van geweld in contact. De respondenten mochten zowel mannen als vrouwen zijn, maar enkel vrouwen hebben deelgenomen aan het onderzoek.

Respondent	Leeftijd	Geslacht	Getuige	Slachtoffer
R1	21	Vrouw	Broer wordt mishandeld door stiefvader.	Ja
R2	63	Vrouw	Dochter zat in gewelddadige relatie met echtgenoot.	Nee
R3	59	Vrouw	Vrouw van de burens wordt zwaar mishandeld en geslagen. Partner gebruikt verbaal geweld tegen zoon.	Ja
R4	50	Vrouw	Kinderen waren getuigen van partnergeweld.	Ja
R5	47	Vrouw	Familiaal geweld gezien in het openbaar.	Nee
R6	63	Vrouw	Kinderen werden mishandeld door vader.	Ja
R7	43	Vrouw	Moeder heeft haar zus vermoord.	Ja
R8	56	Vrouw	Collega wordt al jaren mishandeld door partner.	Nee
R9	38	Vrouw	Dochter zat in gewelddadige relatie met vriend.	Nee
R9	72	Vrouw	Familiaal geweld bij burens en zus zat in gewelddadige relatie met partner.	Nee

R=Respondent. Er wordt een korte beschrijving gegeven van het familiaal geweld waarmee de getuige is geconfronteerd geweest. Verder wordt er aangegeven of de respondent zelf ook slachtoffer was, dit kan zowel in de kindertijd gebeurd zijn als tijdens het volwassen leven.

2. Algemene onderzoekopzet (dataverzamelmethode)

Dit onderzoek maakte gebruik van kwalitatieve data aan de hand van individuele semigestructureerde interviews. Er werd gekozen voor deze manier van interviewen zodat er ruimte zou zijn voor het individuele verhaal van de respondent. De vragenlijst wordt zo goed als mogelijk gevolgd, maar het belangrijkste is dat alle vragen aan bod komen. De betrouwbaarheid van dit interview werd verhoogd door de vragen zo concreet en neutraal mogelijk op te stellen. Verder reageert de interviewer neutraal en houdt zijn eigen mening en standpunten achterwege. Sociaal wenselijke antwoorden worden zoveel mogelijk vermeden door alleen naar feiten te vragen en niet naar indrukken. Daarnaast worden er ook verschillende betrokkenen geïnterviewd en wordt het interview opgenomen, waardoor de validiteit en geldigheid verhoogd wordt (Baarda. B., van der Huls M., de Goede M., 2012).

Daarnaast zijn deze semigestructureerde interviews voorbereid met open vragen, gezien de beperkte ervaring van de interviewer. Naast deze voorbereide vragen, vraagt de onderzoeker zowel algemene als specifieke doorvragen. De onderzoeker neemt deze afgeprint mee op een apart blad. Enkele voorbeelden van algemene doorvragen zijn: Kunt u daar wat meer over vertellen? Kunt u dat toelichten? Kunt u daar een voorbeeld van geven? Wat moet ik mij daarbij voorstellen? En specifieke doorvragen zoals: Hoezo? Waarom denk je dat? (Baarda. B., van der Huls M., de Goede M., 2012)

De selectie van de deelnemers gebeurde door de onderzoeker zelf, in samenwerking met de organisatie vzw Zijn-Beweging tegen Geweld. Deze vzw organiseerde concerten met Deborah Ostrega en Ernst Löw. Deze concerten vonden plaats in verschillende Vlaamse gemeenten. De onderzoeker was aanwezig in, Wortegem-Petegem, Brussel, Ninove, Aalst en Kalmthout. Wanneer deze niet aanwezig was heeft de vzw Zijn de vraag tot medewerking aan dit onderzoek aan het publiek gesteld. De onderzoeker sprak de personen voor het concert persoonlijk aan en gaf daarbij een korte inleiding van het onderzoek en het doel ervan. Indien de personen akkoord waren om deel te nemen, werd hun naam en telefoonnummer genoteerd. In diezelfde week werden ze door de onderzoeker opgebeld om een afspraak te maken. De respondenten mochten steeds zelf kiezen waar het interview doorging. De meeste respondenten kozen ervoor dat de onderzoeker bij hen thuis kwam, met twee respondenten werd afgesproken op een neutrale plaats (cultureel centrum).

In het onderzoek werd er gestreefd naar tien à vijftien individuele interviews. Een vrij groot aantal potentiële respondenten weigerden uiteindelijk hun deelname op het ogenblik dat de onderzoeker een afspraak probeerde te maken. Uiteindelijk hebben tien respondenten deelgenomen aan dit onderzoek. De duur van de interviews varieerde van 30 minuten tot 1 uur 20 minuten. De interviews verliepen steeds op dezelfde manier: een inleiding over het onderzoek, daarna werd het informed consent (Bijlage 1) samen met de respondent overlopen. Nadat de respondent het interview ondertekend had, werd er overgegaan tot het eigenlijke interview aan de hand van het interviewschema (Bijlage 2). Aan het einde van het interview werd de opnameapparatuur uitgezet en bedankte de onderzoeker de respondent.

3. Analysemethode

Er werd literatuur geraadpleegd, om een thematische analyse te maken van het interview. De individuele interviews werden, met toestemming van de respondenten, opgenomen. Dit zorgde ervoor dat de onderzoeker het interview meermaals kon beluisteren en het letterlijk kon uittypen. Wanneer de respondent te veel afweek van het onderwerp werden deze teksten geschrapt in de data-analyse. De data werden geanalyseerd door een labellijst met kernlabels en sublabels (Bijlage 3). Het opstellen van deze labellijst gebeurde aan de hand van het interviewschema en andere labels die voortkwamen na het lezen van de interviews. De analyse werd gemaakt met het softwareprogramma voor kwalitatieve data-analyse, MAXQDA.

Deel 3: Resultaten

In dit deel worden de resultaten van het onderzoek beschreven. Het onderzoek gebeurde aan de hand van individuele interviews. De resultaten bestaan uit twee onderdelen: de ervaringen, gedachten en reacties van de getuigen, en de ervaringen van de slachtoffers (hoe hebben zij de reacties van de omgeving aangevoeld).

Alhoewel er dus een onderscheid wordt gemaakt tussen getuigen en slachtoffers van familiaal geweld, is deze scheiding niet strikt. Vaak bleek bij de respondenten de situatie dubbel: slachtoffers waren ook getuige, getuigen waren vaak ook slachtoffer.

1. Getuigen van familiaal geweld

1.1 Vormen van geweld

Getuigen van familiaal geweld kwamen voornamelijk met partnergeweld in aanraking. In alle interviews was daarvan sprake, ofwel betrof het een of andere vorm van geweld, ofwel domineerde een partner de andere en wilde het slachtoffer deze situatie niet onder ogen zien. Ook kindermishandeling en ouderenmishandeling kwamen voor.

In welbepaalde gevallen ging het om 'situationeel' koppelgeweld. "Het geweld had altijd wel een aanleiding. Het begon met duwen en trekken, en er ging steeds een conflict aan vooraf. Het geweld gebeurde niet zomaar." (R1)

Uit de interviews kwam ook een geval aan het licht waarbij het geweld werd gericht naar de getuigen. In dit interview zat de dochter in een gewelddadige situatie met haar echtgenoot. De moeder gaf enkele voorbeelden van het gedrag van de echtgenoot, naar hun. Dochter niet meer aan de lijn krijgen, kleineren, bekritisieren van hoe de ouders hun kind hadden opgevoed, vader verwijten dat hij niet genoeg tijd maakt voor zijn kind en zelfs moeder een duw gegeven omdat ze gezegd had dat ze niet meer kwam.

Hoe reageer je als moeder? Eens bellen hé, en vragen hoe het is en of het daar een beetje lukt. En het was de tweede of derde keer en ik kreeg ze niet meer aan telefoon. Hij zei dan: moet je weeral je baby'tje hebben, baby'tje al hier en baby'tje aldaar, en hij smiet de telefoon dicht.

(R2)

1.2 Gevolgen voor de getuigen

Zoals te verwachten, is de impact van familiaal geweld op de getuigen sterk afhankelijk van de relatie die de getuige heeft met het slachtoffer. Wanneer het slachtoffer een familielid is, heeft het geweld een grotere impact dan wanneer het bijvoorbeeld de burens betreft.

De getuigen die een familielid slachtoffer zagen worden van geweld, gaven aan dat de situatie een grote impact had op hun leven. Een van de getuigen bleef anderhalf jaar thuis van het werk om de gebeurtenis te kunnen verwerken. Bij andere getuigen werd een depressie vastgesteld, één iemand is nog steeds gevoelig voor roepen, is onrustig als het huis niet opgeruimd is en het ervaart een fysiek ongemak (gevoel van druk op de borst).

Ik bleef tegen mezelf zeggen dat het geen ziekte was, dat het wel goed zou komen. Maar het was geen lachertje. Ik heb nog steeds moeite om mijn emoties te tonen. Eigenlijk wil ik eens goed wenen, maar ik kan het niet. Het zit hier allemaal vast. (R2)

Twee geïnterviewden waren getuige van geweld tegen hun zoon en/of dochter. Zij gaven aan heel sterk betrokken te zijn en continu met de situatie bezig te zijn, "want als je kind er in zit, zit je er zelf ook in". (R9) Ze probeerden het kind te beschermen tegen de dader, waarop die zijn agressie ook tot hen richtte. De ene werd door de dader op de grond gegooid, omdat "ze zich niet me de situatie mocht moeien". De andere deelde mee in de klappen omdat ze het geweld wou stoppen.

Enkele getuigen gaven aan dat de situatie gevolgen had voor hun sociale netwerk. Vrienden wilden niet meer langskomen omdat ze het niet konden aanzien hoe er tegenover de kinderen werd gehandeld. Iemand gaf aan dat ze zelf vriendschappen wou verbreken omwille van de negatieve reacties van haar vrienden. Die legden de fout namelijk bij haar, terwijl ze zelf niet meer uit de situatie kon geraken. Het slachtoffer werd terechtgewezen.

Wanneer de dader een familielid betrof, beslisten de meeste respondenten om het contact te verbreken. Volgens die getuigen was er te veel gebeurd en was het emotioneel te zwaar om nog contact te hebben met de dader. Een iemand had een afwijkend standpunt: voor haar blijft het familie en zijn er bepaalde dingen die niet kunnen worden vergeten, maar is het wel mogelijk om vergiffenis te schenken.

Drie getuigen gaven aan dat hun ervaring met familiaal geweld ervoor gezorgd heeft dat ze geen vertrouwen meer hebben om met iemand nieuws iets op te bouwen. Want "je weet nooit wie je in huis haalt". (R5) Voorts hadden ze meer dan daarvoor twijfels over de stabiliteit van de omgeving voor het opvoeden van kinderen.

Enkele respondenten gaven aan dat de situatie complex is en er enorm veel bij komt kijken. Wanneer de eerste stappen richting hulpverlening zijn gezet, moet het hele proces eigenlijk nog beginnen. "Als dat gebeurt, zit je van de ene seconde op de andere in een ander leven. Een week later zit je bij slachtofferhulp, krijg je te maken met justitie en zit je bij een advocaat en word je ondervraagd." (R7)

1.3 Gevoelens van getuigen van familiaal geweld

Twee getuigen kunnen niet begrijpen hoe het komt dat de situatie zo is kunnen escaleren. Een vrouw begrijpt niet dat haar dochter alles zo lang heeft kunnen verzwijgen, dat ze de moeilijke situatie verborgen kon houden. Beide getuigen, waarin de dochter slachtoffer was, vragen zich af hoe het komt dat zowel zij als hun dochter zich zo hebben laten meeslepen.

Maar soms willen ze de zaak ook gewoon vergeten, voor het geluk van hun kind.

Kijk, als jij het niet kwam vragen, zou ik het niet vertellen. Op een moment heb ik overwogen het aan mijn dochter te vertellen. Maar ja, zij is nu gelukkig. Ik wil geen oude koeien uit de gracht halen. Het gaat nu allemaal goed, en dan zou ik eens gaan zeggen hoe slecht ik me heb gevoeld. Dat gaat niet (R2).

Vier gevoelens/emoties komen steeds terug. De eerste twee worden door zo goed als alle respondenten ervaren. De laatste twee enkel bij de respondenten waar de slachtoffers de kinderen, broer of zus waren. Deze getuigen ervoeren de situatie bovendien als zeer pijnlijk.

1.3.1 Angst

Angst neem bij alle geïnterviewden een dominante plaats in. Naargelang de context is ook de angst verschillend.

Wanneer het slachtoffer een familielid is, geven de respondenten aan dat ze schrik hebben dat de persoon niet meer uit de gewelddadige situatie zal geraken. Ze zijn bang dat de dader op een andere manier zal toeslaan en zijn bang om iets verkeerd te zeggen of te doen.

Mijn dochter gaat ook niet dom doen om de kinderen niet meer naar hem te laten gaan. Maar ja, je bent altijd bang dat hij denkt 'als ik ze niet krijg, krijgt niemand ze'. Je ziet dat veel in de kranten. Het was onze grootste vrees dat hij met de kinderen zou vertrekken. (R2)

Getuigen van familiaal geweld in de nabije omgeving zijn bang dat de agressie zich tegen hen zal keren of dat zowel dader als slachtoffer boos zullen zijn wanneer ze zich mengen in de situatie.

1.3.2 Onmacht

Het gevoel van onmacht is sterk aanwezig bij alle getuigen. Ze willen helpen en hebben vaak al meermaals contact gezocht met het slachtoffer en/of de dader. Dit haalde echter niets uit.

Een getuige gaf aan dat je niet veel kan doen als het slachtoffer uit vrije wil bij de dader blijft. De respondenten hebben het gevoel dat ze geen invloed hebben of zullen hebben wanneer ze reageren op de situatie.

1.3.3 Schaamte

Twee respondenten zegden gevoelens van schaamte te ervaren over het familiaal geweld. Ze durven er niet met anderen over te praten. Ze denken immers dat personen uit de omgeving hen zullen veroordelen. "Ik heb er met niemand over gesproken omdat ik dacht dat ze mij ook gingen bekijken als een gangster. Zo van 'jij bent de dochter van een moordenaar'. Daar had ik heel veel schrik voor." (R7)

Een geïnterviewde zei te beseffen dat het voor anderen moeilijk te begrijpen valt waarom ze bij de dader blijft.

1.3.4 Onderdrukking

Sommige getuigen hebben het gevoel dat ze onder druk worden gezet door de dader. Een van de respondenten zei dat ze voor de keuze werd gesteld: "doen wat hij vraagt of de kinderen wakker maken en het afbollen". (R6) In sommige gevallen voelen de getuigen zich onderdrukt omdat ze hun kind nooit meer alleen mogen zien en de dader er altijd bij is.

Ondanks de kindermishandeling gaf een getuige te kennen dat ze het moeilijk vond om de dader te verlaten. Ze zat nog met de dader in, "Je hebt de persoon graag gezien". (R7)

1.4 Opvattingen over familiaal geweld

Elke respondent die met familiaal geweld geconfronteerd werd, was op zoek naar een context om het verhaal te kunnen kaderen. Enkele opvattingen keren steeds weer. Zo speelt alcohol volgens de getuigen een grote rol. Slechts in twee interviews is van alcohol geen sprake. Het geweld gebeurt meestal nadat de dader te veel heeft gedronken. Een respondent zei dat de dader normaal heel introvert is, maar dat alle frustraties naar boven komen wanneer hij gedronken heeft.

Twee respondenten zijn van oordeel dat het geweld mede wordt veroorzaakt door de moeilijke gezinssituatie. In beide gevallen ging het over de zorg voor een kind met een communicatieve stoornis. Beiden denken dat de partner overgaat tot geweld wanneer hij niet meer overweg kan met de situatie en de opvoeding als te zwaar ervaart.

"Het lag zowel aan beide partijen. Mijn broer lijdt aan autisme en mijn stiefvader kon moeilijk met bepaalde gedragingen om." (R1)

Jaloezie wordt door verschillende respondenten aangewezen als reden voor het plegen van het geweld. De respondenten denken dat de daders van familiaal geweld jaloers zijn op wat het slachtoffer en/of de familie heeft bereikt.

Volgens een respondent kan het cultuurverschil ook een rol spelen. Mensen met een andere culturele achtergrond leven anders en gaan anders om met hun kind. Het kind mag roepen, tieren, met materiaal slaan. Het cultuurverschil uit zich ook in een verschillende kijk op opvoeden.

Een getuige meende te weten dat door het beroep van haar ouders niemand vermoedde dat er bij hen familiaal geweld zou plaatsvinden. Vader was politieagent, moeder kleuterleidster.

Een geïnterviewde vond dat de problemen van agressie niet altijd terug te voeren zijn tot een en dezelfde persoon. Soms leidt een combinatie van twee verschillende karakters tot agressie. De ene jut de andere op, waardoor de situatie ontploft. Een verhaal heeft twee kanten en het is belangrijk om beide verhalen te horen. Voorts is het voor de dader ook niet altijd makkelijk om met de stempel van geweldpleger door het leven te gaan.

1.5 Reacties op familiaal geweld

Op de vraag hoe ze hebben gereageerd op het familiale geweld waarmee ze werden geconfronteerd, gaven de getuigen zeer uiteenlopende antwoorden. Bij de vraag wat hen al dan niet weerhield om te reageren, waren de antwoorden meer gelijklopend.

1.5.1 Reacties van de getuigen

Bij een van de geïnterviewden was het contact tussen ouders en dochter tijdelijk verbroken omdat de dochter zich in een relatie met familiaal geweld bevond. De ouders ondernamen verschillende pogingen om hun dochter toch te zien. Zo stapten ze geregeld in de auto om bij de dochter te gaan aanbellen. Ze bleven twee uur voor de deur staan wachten. Ze vroegen een vriend om langs te gaan en na te gaan of alles in orde was. Ze lieten hun dochter weten dat hun deur altijd voor haar open stond. Ze hielden contact via mail, onder andere met verjaardagen. Deze inspanningen hebben ervoor gezorgd dat de ouders, na lange tijd, af en toe op bezoek konden gaan.

Moest ik kunnen ik zou naar daar gaan en haar daar weghalen. Maar als zij uit vrije wil, niet meekomt, kan je daar niets aan doen. Dat is olie op het vuur gooien. Het kan zijn dat je naar daar gaat en een pak slaag krijg, je weet niet hoe hij zal reageren. (R2)

Enkele getuigen vroegen zich af of ze meer hadden kunnen doen om het geweld te voorkomen. De respondenten bij wie het geweld zich voordeed in hun bijzijn, probeerden tussenbeide te komen. Ze gingen tussen dader en slachtoffer staan in de hoop het geweld te doen stoppen.

Je weet niet wat te doen. Je zit in een huis, met een razende zot die tegen je broer tekeergaat. Dan knapt er iets in je hoofd. Ik kwam tussenbeide en heb mijn broer mee naar buiten genomen. Ik heb hem en mijn mama in mijn auto gezet. En toen moest ik even nadenken, want ik wist niet waar naartoe. Mijn grootouders wou ik niet lastigvallen. Ik heb dan maar een van mijn beste vrienden gebeld en haar gevraagd of we bij haar mochten komen. (R1)

Opmerkelijk is dat veel geïnterviewden aangaven dat nog steeds nauwelijks wordt gepraat over het familiaal geweld, ook al dateert het van lang geleden. De getuigen blijven met vragen zitten over wat er precies is gebeurd, terwijl de slachtoffers niet altijd bereid zijn hierover te praten. Twee respondenten proberen met spirituele activiteiten de gebeurtenissen een plaats te geven. Ondanks dat ze het vroeger kwakzalverij vonden, putten ze hier nu veel kracht uit.

1.5.2 Belemmeringen om te reageren

Wat weerhield de geïnterviewden in sommige gevallen ervan om te reageren? Bijna allen gaven ze een gelijkaardig antwoord. Ze willen zich niet bemoeien of ze durven niet tussenbeide te komen. Hiervoor hebben ze meerdere redenen. Ze willen niet interveniëren omdat ze het goede contact met de dader/slachtoffer willen behouden, ze willen hun gezin bij elkaar houden, ze staan alleen, ze willen niets met het gerecht te maken hebben, ze zijn gelaten omdat de situatie zich toch elke keer herhaalt, mensen van wie je hulp verwacht (de buurman die arts is) reageren ook niet, ze vrezen geïsoleerd te raken als de andere gezinsleden tegen hen gaan samenspannen.

Sommige respondenten zijn sneller bereid om anderen te helpen door wat ze zelf hebben meegemaakt. Zij zijn niet bang om betrokken te raken en willen anderen beschermen.

Ik weet wat ik zelf heb meegemaakt. Dus ja, ik wil anderen beschermen. Mijn zoon en dochter zijn al lang samen. Ik heb tegen mijn zoon gezegd: 'als ik ooit te weten kom dat je je vriendin hebt geslagen, dan zet je bij mij geen voet meer binnen'. En ik meen dat. (R6)

Sommigen verkozen niet rechtstreeks te reageren, maar boden op een andere manier hulp. Bijvoorbeeld door de dieren te voederen, af en toe een maaltijd of eten te bezorgen. Een respondent gaf aan dat het belangrijk is dat je de betrokken personen voorzichtig aanspreekt en eerst spreekt over eigen problemen in de relatie, om vertrouwen op te bouwen.

1.5.3 Reacties van de omgeving

Bij enkele respondenten hebben mensen uit de omgeving duidelijke signalen uitgezonden waaruit blijkt dat ze op de hoogte waren van het familiaal geweld. Sommigen reageerden in positieve zin. Onder hen buren die lieten verstaan dat ze de politie zouden bellen indien er geen einde kwam aan het geweld. Een huisarts liet een meisje tijdelijk plaatsnemen zodat ze uit de geweldsituatie was. Een onderwijzer riep een dader op het matje. Er waren ook negatieve reacties: vrienden die niet meer langskwamen omdat ze de situatie niet langer konden aanzien.

In bepaalde gevallen veroorzaakten de reacties een tijdelijke verbetering van de situatie, maar helaas geen oplossing. Een geïnterviewde zei dat vrienden en collega's de pijn hadden verzacht door hun reactie. Zo werd hulp geboden om een zoontje op te vangen, zodat het getroffen gezin er eens tussenuit kon.

Meerdere respondenten vragen zich af waarom ze geen hulp kregen van mensen die op de hoogte waren. "Ik denk wel dat ze het wisten, maar ze deden niets. Maar als de hond te veel blafte, belden ze wel naar de politie" (R1).

1.5.4 Waar kunnen ze terecht

Sommige respondenten geven aan dat ze bij informele contacten terecht kunnen, terwijl dit voor andere juist niet zo is. Schaamte en angst voor onbegrip spelen hierin een rol. De respondenten waarvan de eigen ouders op de hoogte zijn, willen hen liever niet betrekken. De ouders zijn wel op de hoogte van het geweld, maar ze willen hen nog niet extra belasten.

Verder denken respondenten aan politie, huisartsen, psychologen en psychiaters om hulp te krijgen. Het CAW en andere hulpverleningsorganisaties werden amper vernoemd.

1.6 Signalen die wijzen op familiaal geweld

1.6.1 Signalen door het slachtoffer

Respondenten merkten meermaals signalen op, maar beseften daarom niet meteen wat er gaande was. Pas toen ze op de hoogte waren, zagen ze het verband en beseften ze de betekenis van de signalen. "We hebben ons vaak afgevraagd hoe dat het kwam dat mijn zoon zijn voet niet mocht schuin zetten en bij het minste slaag kreeg, terwijl mijn dochter veel meer mocht. Pas nadien begin je alles aan elkaar te knopen." (R6)

Respondenten gaven vooral voorbeelden van lichamelijke verschijnselen en ander gedrag.

Er was onder meer sprake van een blauwe kaak, blauwe plekken en een hoofdwonde die moest worden genaaid. Het slachtoffer verzoon telkens oorzaken: de blauwe kaak kwam door een wijsheidstand die was getrokken. De blauwe plekken door tegen een kast te lopen.

Fysieke klachten: rugpijn, hoofdpijn, pancreasproblemen, stress.

Wat gedrag betreft, werden onder meer volgende signalen vastgesteld: vervroegde terugkeer van een reis 'omdat het niet goed ging met de partner', negeren van mails of telefoons, de onmogelijkheid om een kind alleen te spreken zonder derden, bijzonder beschermend reageren bij kritiek op de partner, terugschreeven van sociale contacten, onderdanig gedrag.

1.6.2 Signalen van dader

Op een uitzondering na, geven alle respondenten aan dat de dader zelf uit een moeilijke thuissituatie kwam. De dader had een moeilijke jeugd en was ooit zelf met familiaal geweld geconfronteerd. Een geïnterviewde zei dat er geen signalen waren opgevallen.

Volgend gedrag werd vastgesteld bij de daders: de telefoon opnemen, maar het kind niet aan de lijn laten, geen interesse meer tonen in verjaardagen en etentjes, verwijten (wij deden nooit iets goed, maar hij deed alles goed), niet meer spreken tegen, sociaal contact verbieden, overdreven vriendelijkheid in het bijzijn van onbekenden. Suïcidale neigingen van de dader komen in drie interviews naar voren. Een dader had al meerdere zelfmoordpogingen ondernomen.

1.7 Kinderen

Kinderen blijven niet buiten schot als het gaat over partnergeweld. Ze zijn ofwel zelf slachtoffer van het geweld, ofwel getuige. In de meeste interviews was het kind getuige van het geweld. "Wanneer hij mij vasthield, zat zijn zoon op trap, maar naar zijn zoon heeft hij nooit één vinger uitgestoken." (R4) In twee andere interviews was het kind getuige én slachtoffer. In één interview kwam naar voren dat het geweld zelfs een fatale afloop kende voor een van de kinderen. Dit was voor de nabije omgeving bijzonder ingrijpend. "Ze heeft eerst de polsen overgesneden van mijn zus. Ze bleek 's nachts niet overleden en dan heeft ze haar gewurgd met een sjaal en haar verstikt met een kussen. Mijn moeder heeft medicatie ingenomen en heeft zich van de trap laten vallen, maar zij is er bovenop gekomen." (R7)

Respondenten geven ook aan dat zij er zich van bewust zijn dat het familiaal geweld gevolgen heeft voor de kinderen. Gevolgen die de respondenten hebben ervaren zijn het verbreken van het contact met een van de ouders, zelfmoordpoging en volgens één respondent kiest haar dochter nu voor meisjes omdat ze het seksueel overschrijdend gedrag van haar vader niet heeft verwerkt. Twee respondenten zijn genoodzaakt om de kinderen naar een psycholoog te sturen. Het ene kind was meer teruggetrokken en verlegen ten opzichte van daarvoor en het andere kind durfde niet meer alleen slapen.

"Goh als dat gebeurd is, dan was mijn man een week thuis. Wanneer hij terug moest gaan, zaten mijn zoon, ik en mijn man op het bed. Mijn zoon zei, Papa, ik wil niet dat je gaat werken, want ik durf niet alleen blijven met mama, ze gaat mij vermoorden." Hij had toen het gevoel dat alle mama's dat deden, en dat heeft heel lang geduurd". (M)

Volgens twee respondenten is het belangrijk om familiaal geweld bespreekbaar te maken op school. Kinderen krijgen niet altijd de ruimte van de ouders om ergens naartoe te gaan waar ze hulp kunnen krijgen. Kinderen moeten naar school, dus zou het volgens hen goed zijn om de school in te schakelen. Verder wil een respondent haar kinderen wel opvangen, maar ze heeft de mogelijkheid niet door ziekte en invaliditeit.

Sommige respondenten zouden sneller ingrijpen wanneer er kinderen betrokken zijn bij familiaal geweld, maar een andere respondent zou dat net niet doen. Deze respondent heeft schrik en denkt dat wanneer de ouders hierachter komen, deze het zullen uitwerken op de kinderen.

Een respondent vond dat er bij geweld in een gezin te weinig wordt gedaan voor de kinderen. De respondent vond dat ze meer voor de volwassenen deden, dan voor het kind, terwijl zij hier vaak de dupe van zijn.

Deel 4: Discussie en conclusie

1. Bespreking

In dit onderzoek werd op zoek gegaan naar de ervaringen, gedachten en reacties van getuigen van familiaal geweld. Aandacht voor kinderen als getuigen van familiaal geweld is er al een hele tijd (Osofsky J. D., 1995). Naar de invloed van dit geweld op ouders, broers/zussen, vrienden en burens werd minder onderzoek gedaan en hierover zijn minder cijfers voorhanden.

De getuigen van familiaal geweld komen voornamelijk met partnergeweld in aanraking. Op één respondent na was dit voor alle geïnterviewden eveneens het geval. Ook kindermishandeling en ouderenmishandeling kwamen voor. Dit strookt met de prevalentiecijfers uit de literatuur. Partnergeweld is de meest voorkomende vorm van geweld, namelijk 78%. Daarna komt ouderenmis(be)handeling (6,6%) en kindermishandeling (3,7%) (De Groof K., Blow H., Serrien L., 2011). Familiaal geweld heeft geregeld een fatale afloop, waarbij dus dodelijke slachtoffers vallen. Dit wordt ook in dit onderzoek bevestigd. Eén respondent getuigde over doodslag/moord. De respondenten werden zowel met fysiek, psychologisch, economisch als seksueel geweld geconfronteerd, waarbij seksueel geweld het minst voorkwam. Seksueel misbruik van kinderen komt vaak in combinatie met lichamelijke mishandeling van de moeder voor (Adriaenssens,), dit zien we ook in dit onderzoek. Bij fysiek geweld speelt de kracht van de dader een rol (Council of Europe, 2011). De getuigen in dit onderzoek gaven aan dat kracht een belangrijke reden is om niet te reageren op het geweld. Ze zijn minder sterk dan de dader. Wanneer ze toch reageren, keert de agressor zich naar hen.

Een vorm van familiaal geweld verhoogt de kans op een andere vorm van geweld. Wanneer er zich familiaal geweld voordoet, moet er extra oplettendheid zijn voor andere vormen (Genetello H., 2009). Dit is conform met het onderzoek: de respondenten werden geregeld met meerdere vormen van geweld geconfronteerd. Verschillende geïnterviewden getuigden over zowel kindermishandeling als partnergeweld in eenzelfde gezin.

De getuige is soms ook zelf slachtoffer. Dit maakt het voor de betrokkenen, de hulpverleners en de omgeving heel complex.

Voorts is er een verschil in ervaren en reageren naargelang het geweld plaatsvindt binnen of buiten de familie. Binnen een gezin bestaat er naast het geweld ook vaak nog liefde en warmte (Blow H. 2011). De invloed op de getuigen is dan ook sterk afhankelijk van de band die de getuige heeft met het slachtoffer. Getuigen waarbij het slachtoffer een familielid is, lijden ernstig onder deze situatie.

Een van de belangrijke gevolgen van familiaal geweld voor de slachtoffers is het verminderen van sociale contacten (Groenen A., Van Vossole A., Matkoski S., 2015). In dit onderzoek gaven ook getuigen aan dat hun sociale contacten verminderd waren. Dit is niet het enige gelijklopende gevolg voor zowel slachtoffers als getuigen. Getuigen zegden ook gevoelens van schaamte, onderdrukking, onmacht en angst te ervaren. Maar niet alle getuigen ervaren deze gevoelens op dezelfde manier.

Getuigen van geweld buiten de familie hebben schrik dat het geweld zich tegen hen zal keren wanneer ze reageren, terwijl getuigen van geweld binnen de familiale context bang zijn dat het slachtoffer niet meer uit de pijnlijke situatie geraakt.

Ook onbegrip speelt bij beide partijen. Getuigen vragen zich af waarom het slachtoffer bij de dader blijft. Of ze begrijpen niet waarom ze niet eerder de signalen hebben gekoppeld aan mogelijk familiaal geweld. Slachtoffers begrijpen niet waarom getuigen niet (eerder) reageren.

In het onderzoek kwam naar voren dat de getuigen verschillende signalen van het slachtoffer opmerkten. Het is echter zo dat ze deze signalen niet meteen verbinden met het eventueel voorkomen van familiaal geweld. Bij het slachtoffer werden zowel lichamelijke verschijnselen, uitspraken, ander gedrag, psychosomatische en psychosociale signalen opgemerkt, zoals beschreven in de literatuur. Ook bij de dader werden signalen opgemerkt en ook die komen overeen met eerder onderzoek (De Groof K., 2013). Uit dit onderzoek kwam echter ook naar voren dat de daders in bepaalde gevallen een of meerdere zelfmoordpogingen hadden ondernomen. Er kan dus worden van uitgegaan dat suïcidaal gedrag een dadersignaal kan zijn.

De meeste respondenten vermeldden dat ze op de hoogte waren van alcoholmisbruik door de dader. Ook gaven ze aan dat de daders zelf een moeilijke jeugd hadden gekend. Deze link tussen ervaringen met geweld in de jeugd (zowel getuigen als slachtoffers) en het plegen van gewelddadige misdrijven in de volwassenheid wordt door verschillende onderzoeken bevestigd (A.R. Murrell, K.A. Christoff, K.R. Henning, 2007).

Opvallend feit dat in het onderzoek naar voren kwam, is de opvoeding. Twee respondenten stelden vast dat de kinderen opvoeden voor de ouders te zwaar bleek. Zij vermoeden dat de dader-ouder niet kan omgaan met de gedragingen van zijn of haar kind. Een kind dat meestal een ontwikkelingsstoornis heeft en wiens opvoeding dus meer eisen stelt. Dat de opvoeding te zwaar valt voor de ouders, wordt in de literatuur ook benoemd als een van de redenen waarom ouders geweld gebruiken in de opvoeding. Naast deze reden werden er nog twee andere redenen gegeven, namelijk dat ouders fysiek straffen nog altijd het effectiefste vinden en lijden onder persoonlijke problemen (ten Berge I., Geurts E., Snijders J., 2009). De laatstgenoemde redenen kwamen niet naar boven in dit onderzoek.

Opvallend feit is dat getuigen van geweld zelden de politie inschakelen. Slechts één getuige heeft de politie ingeschakeld, omdat de situatie een gevaar vormde voor de kinderen. Eerder beschreven onderzoek bevestigd dit. De meeste getuigen schakelen pas de politie in wanneer de situatie geëscaleerd is en zij zichzelf en het slachtoffer en/of de andere willen beschermen (Felson R. B., Messner S. F., Hoskin A. W., Deane G., 2002). Andere mogelijke reacties van getuigen op familiaal geweld zijn zeer uiteenlopend. Verder weerhoudt angst de getuigen om te reageren.

Het CAW in België biedt een heel groot pakket aan hulpverlening aan, maar mensen nemen nog te weinig contact op. Getuigen en slachtoffers vinden niet zo makkelijk de weg naar de hulpverlening (van Ekert W.J., 2017). In dit onderzoek wordt het CAW maar door één getuige vernoemd. Mensen zijn onvoldoende op de hoogte van andere hulpverleningsorganisaties, of maken hier te weinig gebruik van.

Meerdere bronnen hebben aangegeven dat kinderen vaak getuige zijn van partnergeweld en dat dit op hen een bijzonder negatieve invloed heeft. In dit onderzoek kwam dit eveneens naar voren (MacDonell K. W., 2012). Kinderen moeten naar de psycholoog, ondervinden moeilijkheden op school en in vriendschapsrelaties. Kinderen komen volgens de respondenten nog te weinig in beeld bij de hulpverlening van partnergeweld, dit wordt bevestigd door een ander onderzoek (De Groof K., Blow H., Serrien L., 2011).

Volgens onderzoek komt bi-directioneel partnergeweld het meest voor. Dit wil zeggen dat er geen sprake is van één slachtoffer en één dader (Groenen, A., Jaspaert, E. & Vervaeke G., 2011). De geïnterviewde getuigen hadden het echter steeds over één dader en één slachtoffer. Een enkele respondent had oog voor deze bi-directionaliteit.

2. Praktische en beleidsaanbevelingen

Er is nood aan een uitbreiding van het takenpakket van organisaties die met familiaal geweld aan de slag gaan. Naast de invloed van familiaal geweld op de slachtoffers, is het duidelijk dat dit ook een impact heeft de nabije omgeving. Ook getuigen hebben een aanspreekpunt nodig en hebben nood aan een goede babbel. Daarom is laagdrempelige hulpverlening belangrijk.

Er worden verschillende initiatieven ondernomen om familiaal geweld onder de aandacht te brengen. Enkele voorbeelden zijn Doborah Ostrega & Ernst Löw in concert (Vzw Zijn) en het CAW dat een bekendmakingscampagne heeft gelanceerd (Vandeurzen J, 2017). Toch vinden slachtoffers en getuigen de weg naar deze hulpverlening moeilijk. Het is daarom belangrijk dat deze organisaties voldoende ondersteund worden. Niet enkele financieel, maar ook met professionele mensen en ervaringsdeskundigen. Zo kunnen deze organisaties blijven investeren om familiaal geweld bespreekbaar te maken, zodat de stap naar de hulpverlening sneller gezet wordt. Familiaal geweld blijft een complex probleem, met veel betrokkenen, die elk hun eigen noden en behoeften hebben.

Ten slotte kunnen bovenstaande beleidsaanbevelingen leiden tot meer aandacht voor zowel getuigen als slachtoffers van familiaal geweld. Zowel de getuigen zelf als de organisaties moeten het initiatief nemen om met het probleem naar buiten te komen. Om dit te kunnen bereiken, moeten alle betrokken partijen zich bewust zijn van de invloed van familiaal geweld op de getuigen.

Er zijn veel instanties voor kinderen die slachtoffer zijn van familiaal geweld. Er is echter behoefte aan opvang voor kinderen die geen slachtoffer zijn, maar getuige.

3. Beperkingen van het eigen onderzoek

Er waren weinig duidelijke exclusiecriteria voor de respondenten. Elke respondent die getuige is/was van familiaal geweld kon deelnemen aan het onderzoek. Dit had als resultaat dat er zeer uiteenlopende ervaringen, gedachten en reacties waren. Met een betere afbakening van de doelgroep hadden de resultaten gerichter kunnen zijn. Respondenten namen vrijwillig deel aan het onderzoek, zo worden enkel mensen betrokken die bereid zijn om over familiaal geweld te spreken.

Verder was de onderzoekspopulatie volledig homogeen op basis van gender. Er hebben namelijk enkel vrouwen deelgenomen aan het onderzoek. Dit kan te wijten zijn aan de vaststelling dat vrouwen (65%) meer over partnergeweld praten dan mannen (40%). Net daarom is het belangrijk om deze populatie ook te bereiken bij dergelijke onderzoeken.

De onderzoeker is nog onervaren en soms onzeker. Dit kan resulteren in haperingen waarbij de onderzoeker twijfelt en onvoldoende doorvragen doorheen het hele interview.

4. Aanbevelingen verder onderzoek

Verder onderzoek is aangeraden om de specifieke invloed van familiaal geweld op de getuigen te vast te stellen. Daarbij moet er voldoende aandacht zijn voor de context van de getuigen. Een onderscheid tussen getuigen die een familieband hebben met het slachtoffer, en getuigen waarbij geen familieband speelt, lijkt hier aangewezen. Symptomen die zowel worden vastgesteld bij het slachtoffer als de getuige, zoals depressie, werkonbekwaamheid, verminderen van het sociale netwerk, worden in dit onderzoek uitsluitend vastgesteld bij getuigen die een familieband hebben met het slachtoffer.

De noden en behoeften van de getuigen van familiaal geweld dienen nader onderzocht te worden. Kennis van deze noden en behoeften geeft organisaties de kans om de getuigen correct te benaderen en beter in te spelen op hun hulpvraag. Voorts speelt erkenning en herkenning een rol. De betrokkenen moeten hun eigen verhaal durven te vertellen. Wanneer er veel onderzoek gedaan is, zijn er ook veel verhalen die mogelijk herkenning oproepen.

5. Conclusie

In dit onderzoek werden de ervaringen, gedachten en reacties van getuigen van familiaal geweld onderzocht. Belangrijk hierin waren de vormen van geweld waarmee de getuigen werden geconfronteerd, de signalen die zij opmerkten, de invloed die het familiaal geweld had op hun functioneren en de reactie die dat bij hen teweegbracht. Voorts werd specifieke aandacht besteed aan kinderen als getuigen van familiaal geweld.

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat getuigen met verschillende vormen van familiaal geweld in contact komen. Dit geweld heeft ook een invloed op de getuigen. Het is zelfs zo dat sommige getuigen dezelfde gevoelens ervaren als het slachtoffer van geweld. Er zijn zeer uiteenlopende reacties op dit familiaal geweld. De motivatie van de nabije omgeving om niet te reageren is echter meer gelijklopend, namelijk angst dat de agressie zich tegen hen zal keren.

Naast aandacht voor de slachtoffers van familiaal geweld, moet er dus ook aandacht zijn voor de getuigen van familiaal geweld. Hierbij is de ernst van de gevolgen voor de getuigen afhankelijk van de band die de getuige heeft met het slachtoffer. Zo zijn de gevolgen veel ernstiger wanneer het slachtoffer een familielid is. Er kan worden geconcludeerd dat, ook al heeft een persoon het geweld niet zelf ondergaan, hij daar toch de gevolgen van meedraagt. Het is belangrijk om verder onderzoek te voeren naar de specifieke hulpvraag van de getuigen, zodat een kader kan worden ontwikkeld voor organisaties die hiermee aan de slag moeten.

Bijlagen

Bijlage 1: Informed consent

Informatie omtrent onderzoek

Beste heer/mevrouw,

Mijn naam is Ianthe De Valck en voor mijn thesis aan de VUB doe ik onderzoek naar getuigen van geweld. Dit onderzoek kwam er op vraag van de vzw Zijn beweging tegen geweld. In mijn onderzoek wil ik de ervaringen, gevoelens en gedachten van mensen die getuige zijn of geweest zijn van partnergeweld achterhalen.

Aan de hand van interviews wil ik meer informatie verkrijgen omtrent dit onderwerp vanuit het perspectief van de getuige. De informatie die ik verschaf via de interviews wordt op vertrouwelijke wijze verwerkt. Om de betrouwbaarheid van deze methodiek (interview) te garanderen wordt het interview opgenomen. Het interview zal ongeveer anderhalf uur duren.

U neemt vrijwillig deel aan het onderzoek en mag op elk moment de medewerking stopzetten.

Zijn er op dit moment voor u nog onduidelijkheden of vragen?

Informed consent

Hierbij verklaar ik,(naam),

- (1) dat ik voldoende informatie gekregen heb omtrent het onderzoek, en de kans heb gehad om bijkomende informatie te vragen.
- (2) dat ik toestemming geef om het interview op te nemen, op voorwaarde dat de informatie vertrouwelijk verwerkt wordt.
- (3) dat ik toestemming geef om informatie, verkregen via het interview, te verwerken en te rapporteren in het onderzoek, als deze vertrouwelijk/anoniem wordt verwerkt.
- (4) uit vrije wil deelneem aan het onderzoek.
- (5) dat ik ervan op hoogte ben dat ik op elk mogelijk moment de medewerking aan het onderzoek kan stopzetten.

Handtekening geïnterviewde

Handtekening onderzoeker

.....

.....

Bijlage 2: Interviewschema

Interview

Introductie

In het kader van mijn thesis doe ik een onderzoek naar de ervaringen en gedachten van mensen die getuige zijn of geweest zijn van partnergeweld. Rond getuigen van geweld is nog niet veel onderzoek gedaan. Daarom wil ik aan de hand van interviews meer informatie verkrijgen omtrent dit onderwerp. De informatie die ik verschaf via de interviews wordt op vertrouwelijke wijze verwerkt. Om de betrouwbaarheid van deze methodiek te garanderen is het aangewezen om het interview op te nemen. Deze opname wordt louter gebruikt om zo weinig mogelijk informatie verloren te laten gaan. De duur van het interview is maximum anderhalf uur. Zijn er op dit moment voor u nog onduidelijkheden of vragen?

Interview

De volgende persoonskenmerken wil ik graag opnemen in mijn interview:

Geslacht:

Leeftijd:

Woonplaats:

Werk:

Opleiding:

Leefsituatie (partner, kinderen):

1. Ben je al in contact gekomen met familiaal geweld? Zo ja, op welke manier?
 - Was u slachtoffer of getuige?
 - Hoe was het contact tussen u en het slachtoffer?
 - Welke vorm van geweld was dat? (fysiek, psychisch, financieel, seksueel), indien mogelijk met een voorbeeld.
 - Wat was uw eerste reactie?
 - Hebt u er met anderen over gesproken? Waarom wel/niet.

2. Waaraan zag u dat er iets niet klopte?
 - Wat waren de signalen?
 - Hoe gedroeg het koppel zich?

3. Indien je getuige bent van partnergeweld (buren, vrienden, gezien, familie), hoe zou je eventueel kunnen reageren?
 - Hoe kan je hen helpen?
 - Waar kan je terecht?
 - Wanneer zet je de eerste stap richting hulpverlening?
 - Indien je de betrokkene wil aanspreken, op welke manier zou je dit doen?

4. Als je besloten hebt om niet te reageren op het partnergeweld, wat kan of heeft je weerhouden om te reageren?
 - Hoe komt het dat je niet durft te reageren?
 - Wat zorgt ervoor dat je onmiddellijk zou ingrijpen?
 - Hoe kunnen we volgens u getuige mobiliseren om in te grijpen?
 - Stel je hebt een vermoeden van familiaal geweld bij vrienden, op welke manier zou je hun aanspreken?

5. Kinderen zijn vaak getuige van de ruzies tussen hun ouders. Wat kan je doen voor de kinderen?
 - Op welke manier kan je voor deze kinderen iets betekenen?
 - Kan je beschrijven hoe de kinderen reageren die geweld gezien hebben, of meegemaakt?

6. Wat vind je van het preventiemateriaal (open gesprek na het concert, folder en materiaal) dat aanwezig is?
 - Hoe kijkt u naar partnergeweld nu?
 - Wat vond u van het concert?
 - Zou u nog iets toevoegen/weglaten?
 - Wat werkt er volgens u en wat niet?
 - Mag dit interview gebruikt worden voor de website van vzw Zijn (anoniem)?

Afsluiten

Hiermee zijn we aan het einde gekomen van het interview. Heeft u nog iets toe te voegen? Hebt u nog vragen? Dan wil ik u bedanken voor uw medewerking. (Opnameapparatuur uitzetten, vragen wat ze ervan vonden en opmerkingen (onduidelijke topics, lastig gevoel over een bepaalde vraag)

Bijlage 3: Labellijst

Vormen van geweld:

- Familiaal geweld
 1. Partnergeweld
 - Dwingend controlerend geweld
 - Gewelddadig verweer
 - Situationeel koppelgeweld
 - Scheidingsgerelateerd geweld
 2. Ouderenmis(be)handeling
 3. Stalking
 4. Eergerelateerd geweld
 5. Kindermishandeling
- Geweld buiten de familiale context

Soorten geweld

- Fysiek geweld
- Psychisch geweld
- Seksueel geweld
- Economisch geweld

Waar kunnen slachtoffers/getuigen terecht?

1. Informele contacten
 - Buren
 - Familieleden
 - Vrienden
2. Hulpverleners
 - Artsen
 - Psychologen
 - Hulpverleners
 - CAW
 - 1712
 - Tele-Onthaal
3. Juridische contacten
 - Advocaten
 - Politie
4. Niemand

Signalen

- Signalen van het slachtoffer

1. Lichamelijke verschijnselen
2. Uitspraken
3. Gedrag
4. Psychosociale en psychosomatische klachten

-Signalen van de dader

1. Gedrag
2. Psychosociale klachten

Reacties

1. Niet reageren (ondergaan)
2. Aanspreken
3. Hulp aangeboden

Invloed van familiaal geweld op getuigen

Kinderen

1. Getuigen
2. Slachtoffer

Bijlage 4: Voorbeeld interview

Interview met een getuige van partnergeweld

Persoonskenmerken:

Respondent 1

Leeftijd: 21 jaar

- Bent u al in contact gekomen met familiaal geweld? Zo ja, op welke manier?

Ja, mijn vriend is veroordeeld voor partnergeweld, hij heeft probatievoorwaarden.

De eerste keer toen hij mij dit vertelde was dit heel angstaanjagend voor mij.

Ook heb ik nadien gesprek gehad met zijn ex-vrouw (omtrent kinderen): Ik merkte op dat het in bepaalde situaties echt gewoon niet klikte tussen die twee, het leken voor mij twee verschillende persoonlijkheden dat in bepaalde gevallen het slechtste in elkaar naar boven haalde. In dat geval begreep ik mijn vriend wel ergens, ze juttten elkaar op tot ze beiden overkookten. Iedereen heeft zijn grenzen, ik ken mijn vriend nu ook al beter ondertussen en als het even te veel is voor hem moet je hem beter even met rust laten. Maar dit was in hun relatie zeker niet het geval.

Ze liet ook regelmatig de blauwe plekken vaststellen bij de dokter, maar hiermee deed ze verder niets... Ze confronteerde mijn vriend hier steeds mee maar nam dan zelf geen verdere stappen. Ik begrijp ook niet waarom ze daar dan steeds mee bij de dokter ging als ze daar verder niets mee deed.

- Wat hielden de probatievoorwaarden precies in?

Probatievoorwaarden houden in dat hij zich drie maanden aan bepaalde voorwaarden moest houden:

- Hij moest een cursus volgen omtrent omgaan met agressie
- Om de drie maand onderzoek naar drugs of overmatig alcoholgebruik
- De eerstvolgende 3 jaar niet in contact komen met het gerecht

- Waren die probatievoorwaarden reeds gaande wanneer u uw vriend leerde kennen?

Ja dez probatievoorwaarden waren reeds uitgesproken in 2014. Dus dit is al 2 jaar, de voorwaarden lopen nu nog 1 jaar.

Maar dit is heel confronterend voor hem. Bijvoorbeeld als we samen op reis gaan krijgt hij steeds een extra controle bij de douane. Elke keer is dit een reminder voor hem over zijn verleden. Ook vergeten veel mensen dat elk verhaal twee kanten heeft.

Ook het contact met de kinderen kwam dit hem niet ten goede. Want het partnergeweld heeft er voor gezorgd dat hij zijn kinderen na de scheiding twee maanden niet heeft mogen zien. Hij werd afgeschilderd als "een gevaarlijk persoon". Dus dit heeft wel een bepaalde impact gehad op hem en de relatie met zijn kinderen. Ik denk persoonlijk zelf dat het erger was voor de kinderen om ze weg te nemen van hun papa, dan de feiten die er hebben plaatsgevonden.

- Is het fysiek geweld maar één keer voorgevallen of meerdere keren?

De frequentie van het geweld weet ik niet precies, maar het is wel meerdere malen gebeurd. Maar het werd steeds uitgelokt door haar. Het begon steeds met trekken en duwen. Het heeft altijd wel een aanleiding gehad, eerst een conflict voor dat het partnergeweld plaatsvond. Het was niet zomaar.

Ik heb zelf een autistische broer waarmee ik thuiswoonde. Dit had natuurlijk wel gevolgen voor het gehele gezin. Mijn ouders zijn ook geschieden toen ik vier jaar was. Ik woonde dan bij mijn mama die iemand nieuw had leren kennen. Ik woonde dan in bij mijn mama en mijn stiefpapa, samen met mijn autistische broer. Maar mijn stiefpapa is een politieagent die redelijk autoritair was. Maar dit strookte niet echt met het gedrag van mijn broer. Die wil gewoon zijn zin. De opvoeding die hij vroeger genoten heeft laat het ook wel een beetje toe dat hij het gewend is steeds zijn zin te krijgen. Er waren bepaalde punten waarbij dit echt tot conflict leidde. Mijn broer wordt soms ook heel agressief door zijn autisme. Hij is zelf ook enorm breed en sterk. Hij gedraagt zich in bepaalde gevallen ook heel stout naar zijn moeder toe. Hij verwijt mama ook vaak en de stiefpapa kan hier helemaal niet goed mee om. Er zijn keren geweest dat hij zijn kamer kort en klein heeft geslagen en dat er zware conflicten (fysiek) waren tussen hem en de stiefpapa. Het lag zowel aan beide partijen. Mijn broer had last van zijn autisme en de stiefpapa kon moeilijk met bepaalde gedragingen om. Er zijn vaak momenten geweest dat ik beide personen uit elkaar moest halen.

- Je was volgens mij ook wel steeds erg betrokken bij de situaties die zich voordeden op dat moment? Wat was jouw positie in dit verhaal?

Ja, dit is steeds zo geweest. Ik ben de oudste dochter en heb een jongere broer. Maar ik ben steeds wel heel erg betrokken geweest bij de opvoeding van hem. Mijn vader was een hardwerkende zakenman en keek niet echt naar ons om. Ik moest op mijn 6 jaar zelf koken voor mijn broer en ik. Ik heb nooit echt een ouderband gehad met mijn ouders omwille van de situatie.

Wanneer ik begon te puberen begon mijn gedrag wel te escaleren. Ik ging niet vaak meer naar school, ruzie met vriendjes, slecht slapen,... Maar mijn ouders die begrepen dit niet, ze werden er zelf ook gemoedloos van.

Een bepaalde ochtend ga ik nooit vergeten. Ik had maar enkele uren geslapen en liep enorm moe. Ik zat tegen de verwarming aan en moest wachten op hen. Zonder aanleiding begon mama of stiefpapa op mij te slagen. Ik val op de grond, heb bloedneus en blauw oog. Dan mocht ik twee weken niet naar school van mijn ouders. Op school merkten ze dit wel vlug op aangezien ik in een klein klasje zat. Mijn leerkracht van Latijn had wel vlug door dat er iets niet klopte en zij raadde mij dan ook wel aan om naar het CLB te gaan als dit nog eens gebeurt. Maar ja, mijn stiefvader was politieagent en mijn mama was kleuterleidster, dus dit waren niet meteen jobs waarbij ze verwachten dat dit voorvalt. Dus ik wou ook niet echt dat dit invloed had op hun werk. Maar ergens begreep ik mijn ouders ook wel, je hebt al zoveel problemen met mijn broer en zijn autisme, dus wanneer ik dan ook nog eens moeilijk deed was dit enorm moeilijk voor hen om te plaatsen. Wat natuurlijk nog altijd niet betekent dat zij recht hadden om mij verkeerd te behandelen tijdens mijn puberteit.

Maar mijn ouders hebben toen zelf ook besloten in samenspraak met de huisarts om mij twee weken te laten opnemen in het ziekenhuis. Om zo toch voor rust te zorgen voor beide partijen.

- Vond je dat op dit moment een goede beslissing? Had je hier als kind geen vreemd gevoel bij?

Ik weet dit niet echt. De huisarts stelde dit toen ook voor omdat hij zag dat het enorm moeilijke situatie was die aan het escaleren was. Ik was zelf ook wel blij dat ik even rust had, dat het niet elke dag dezelfde conflicten meer waren.

Ik denk wel dat mijn moeder daar zelf ook veel last heeft van gehad om haar kind in een soort psychiatrische instelling te plaatsen (tussen alcoholverslaafden, mensen met borderline,...), terwijl er met mezelf feitelijk niets aan de hand was.

Na twee weken ben ik terug huiswaarts gekeerd, de situatie was wel iets beter. Ik ben toen ook afgestudeerd en op kot gegaan.

-Maar zijn er in die periode nog bepaalde conflicten geweest nadien? Op welk vlak was de situatie iets verbeterd?

Ja, het was wel iets beter, maar mijn ouders zijn ook gewoon vrij "hard" van opvoeding. Er werd wel nog eens aan mijn haar getrokken of dergelijke wanneer ik iets deed dat hun niet aanstond... Ze doen dit eerder op een lachwekkende manier. Terwijl dit natuurlijk niet lachwekkend was. Maar ik heb dit altijd zo beschouwd dat die gewoon niet goed weten hoe ze met bepaalde situaties moesten omgaan. Ze moesten ook enorm veel aandacht geven aan mijn broer. Ik had eigenlijk steeds het gevoel dat twee kinderen te zwaar was voor hun. Mijn broer vroeg enorm veel energie van hun, waardoor ze weinig of geen tijd hadden om met andere zaken rekening te houden.

Want mijn grootmoeder is deze zomer gestorven. Maar ik had hierbij heel weinig steun van mijn ouders. Ik kreeg toen van mijn moeder regelmatig te horen van "gij hebt het recht niet om verdrietig te zijn, het was mijn moeder en het was maar u grootmoeder". Maar ik had daar zelf ook wel een supergoede band mee.

-Speelde u grootmoeder een rol in de situaties wanneer je zelf nog jong was? Was deze op de hoogte van wat er gebeurde?

Die was zeker op de hoogte. Deze stelde ook zelf voor om het kot te sponsoren wanneer ik achttien werd. Ik heb er voor gekozen om rechten te studeren. Maar dit was enorm moeilijk in mijn thuissituatie. Zeker dan ook nog eens met mijn autistische broer.

Daarom heeft mijn grootmoeder enorm proberen helpen om de situatie leefbaar te maken voor mijn studies. Maar mijn moeder reageerde hier wat weigerachtig tegenover met uitspraken van "Het is mijn kind, wij zullen dit wel oplossen. We willen niet dat ze op kot gaat vooraleer ze iets bewezen heeft". Hierop heb ik dan gezegd dat ik geen rechten meer wil doen en dan ben ik Communicatie beginnen doen.

Op mijn 19 heb ik mijn eigen auto gekocht, waarna ik dan toch wel meer zelfstandig werd.

-Heb je Communicatiemanagement dan ook afgemaakt?

Nee, ik heb Communicatie 6 maand gedaan, maar dat was niet echt mijn ding. Dus dan besloot ik om te werken bij Telenet, maar dat was het ook niet helemaal. Dus ik wou toch terug beginnen studeren.

Mijn ouders reageren ook heel koel op dingen. Zo was ik vorig jaar Oudjaar gaan vieren met vriendinnen en het was gezellig en iets gedronken. Maar er was die avond een bepaald moment waarvan ik mij niets meer herinner. Ik voelde mij enorm warrig en ik was aan het wenen. Mijn short was gescheurd en ik wist niet echt wat er gebeurd was. Ik was thuisgekomen en in bad gekropen, ik wist niet veel meer. Maar ik dacht daar verder niet veel meer over na. De volgende dag werd ik wakker met grote blauwe plekken, maar ik dacht er niet veel verder over na omdat ik ook wel veel gedronken had. Maar opeens kreeg ik een bericht van een vriend van mij waarin hij vroeg of ik de pil nam. Ik vond dit wel een beetje raar dat iemand dat uit het niets vraagt. Dus ik vroeg waarom hij dit wou weten. Daarop antwoordde hij dat we seks hadden gehad de nacht voordien. Ik wist niet goed hoe reageren dus vroeg meteen aan mijn vriendinnen of zij iets meer wisten. Ze hadden mij eerst iets zien drinken dat ik van een vreemd iemand had gekregen, waarna ik er met die vriend van me vandoor ging. Ik begrijp nu ook wel niet goed waarom ze mij niet tegen hielden.

- Kon je ergens terecht met je verhaal?

Ik ging met dit verhaal dan bij mijn ouders. Maar deze reageerden hier maar rustig op. Het was ook de periode van de examens dus ze zeiden dat ik dit verhaal even moest "parkeren" tot na de examens. Ik wou ook graag bij de dokter gaan voor een soa-test. Ik had wel een spiraal dus zwanger kon ik niet zijn. Mijn ouders raadden mij aan te focussen op examens en nadien naar dokter te gaan. Maar ik kon mij die periode echt niet concentreren door het voorval. Maar mijn ouders dachten wel dat ze hier goed op gereageerd hadden.

Maar de resultaten van mijn examens waren niet goed, dus ik ben toch naar de dokter geweest en de dokter vermoedde ook dat er iets in mijn drank gedaan was aangezien ik zelf niet zo heel veel gedronken had. Maar ik wist niet goed wat ik hiermee moest doen...

Maar mijn huidige vriend heeft mij enorm gestimuleerd om met dit verhaal naar de politie te gaan, want je weet ook nooit dat dit nog gebeurt bij andere personen of weet ik veel. Maar ik wist wie dit was en ben 6 maanden later toch naar de politie van Hasselt (ik studeerde daar) gestapt. Het was een mannelijke agent die enorm slecht reageerde op mijn verhaal. Hij zei zelf dat die jongen het verhaal verzonnen kon hebben om stoer te doen. Ik stond perplex van zijn reactie. Volgens mij waren er genoeg aanwijzingen dat dit echt was. Maar hij reageerde dat ze daarvoor geen klacht gingen indienen. Ik was in mijn gat gebeten en dan heb ik hem ook een botte reactie gegeven door hem te vragen hoeveel zelfmoorden hij al op zijn geweten had. Ik had deze klacht niet meteen nodig voor mezelf, maar dit was ook gewoon om in de toekomst zo een situatie te vermijden. Maar als ik zie hoe de politie dan op zo een aangiftes reageert, maak ik me wel zorgen over mensen die het wel echt nodig hebben dat de politie hier op reageert. Dit kan mensen enorm kwetsen wanneer de politie zo reageert. De agent vertelde me ook dat ik mij in de toekomst beter niet eerst proper maak, maar meteen naar het bureau moest komen... Maar ik vond dit maar een normale reactie. Ik vond het degoutant dat mijn klacht niet aanvaard werd.

-Je bent dus feitelijk zowel slachtoffer als getuige geweest van geweld? Heeft dit dan invloed op hoe je nu dan tegenover de relatie met u vriend staat?

Ja, ik kan er bijvoorbeeld niet goed om als er geroepen wordt. Roepen is voor mij een teken van onmacht. Dit komt ook heel agressief over en je bereikt hier niets mee. De oudste dochter(7) van mijn vriend is soms ook heel lastig en soms hoor ik hem dan roepen, daar heb ik het wel moeilijk mee. Maar ik ben de laatste tijden ook met Boedhisme bezig, en ik probeer hiermee ook dingen een plaats te geven. Het gaat je niet altijd verder helpen om op bepaalde situaties te blijven reageren en dingen uit het verleden te blijven aanhalen. Blijven reageren op bepaalde situaties gaat belemmerend werken, want het blijft u familie en uiteindelijk heb je elkaar toch nodig. Ja, er zijn bepaalde dingen gebeurd die je niet kan vergeten, maar ik vergeef hen dat wel. Het is wel iets dat je meedraagt.

- Praten je ouders soms nog met u over bepaalde situaties die in het verleden zijn gebeurd?

Nee, over die gevallen wordt niet meer gepraat. Wanneer iets is voorgevallen, wordt hier nadien niet meer over gepraat. Dit wordt nadien ook meestal geminimaliseerd.

Ik beseft ook dat ze dit zeggen om daar zelf mee te kunnen omgaan met wat er gebeurd is. Want ik merk ook wel dat ze er spijt van hebben van wat er gebeurd is.

Want soms als er vrienden van mijn ouders thuis zijn, zeggen ze ook gewoon dat ik een moeilijke puberteit heb gehad... Er wordt niet echt meer over gesproken.

-Heb je zelf soms nog de nood om daar met u ouders over te praten? Of met anderen?

Goh ja, je kan in dat potje blijven roeren. Sommige dingen laat je beter achter u.

Ook vind ik dat alle dingen die u overkomen in u leven, u op een bepaalde manier iets kan leren. Bepaalde situaties maken u sterker en vormen u op een bepaalde manier.

Zoals mijn vriend zou op dit moment nog kinderen willen met mij, maar ik zou dit enkel nog willen als ik weet dat ik ze een warm gezin kan bieden met liefde en genegenheid. Dus ja, ik denk wel dat deze situaties uit het verleden u in de toekomst kunnen helpen omdat je hier al een ervaring mee hebt. Ik heb niet het gevoel dat mijn verleden nu een negatieve invloed op mij heeft.

Ik denk wel dat ik ook veel sterkte put uit het spirituele waarmee ik mij nu bezig houdt.

Ook zeiden mijn ouders enorm vlug "neem maar een pilletje", maar ik sta hier eerder sceptisch tegenover en wil niet voor al de kleinste problemen emoties onderdrukken of medicatie (antidepressiva of iets gelijkaardig) nemen.

-Heb je veel gehad aan de hulp van de leerkrachten?

Ik heb daar nu nog contact mee. Dat waren twee leerkrachten. Eentje had voorgesteld om bij haar te komen wonen een tijdje, om de druk van de ketel te halen. En die andere ben ik mee blijven praten tot zij zelfmoord gepleegd heeft. Dat was iets heel plots en raar, maar dat was haar keuze geweest. Je hebt veel leerkrachten die iets zien en dat snel naast hun laten liggen, want je hebt je job als leerkracht en dat zijn u taken en daar ga je niet buiten. Maar zij nam dat heel serieus en dat deed me wel iets om bij haar te komen wonen, ik kende ook haar dochter. Je kan bij haar slapen en je gaat dat leuk vinden. Ik dacht ook dat is geen oplossing en dan ziet ook iedereen dat een probleem is. Maar als je in het ziekenhuis ligt ben je gewoon ziek.

- Maar je had toch het gevoel dat je het niet wou zien? Wat had voor u dan wel een reactie geweest waar je iets aan had?

Dat is een moeilijke vraag. Ik denk dat ze dat wel goed heeft gedaan. En dat je ook wel inziet in op die moment dat dat een situatie is die niet te houden is. Zeker die keer dat mijn stiefvader de kamer van mijn broer kort en klein heeft geslagen, als ik er niet was tussengekomen ben ik er zeker van dat heel slecht was afgelopen. Want op zich bij mij waren het wat blauwe plekken, blauw oog, bloedneus, maar dat is van voorbijgaande aard. Terwijl toen dat ging heel ver en dat was een hele rare avond. Je weet niet wat doen. Je zit in een huis, met een razende zot in mijn ogen, dat is een knik in u hoofd. En ik heb mijn broer toen in mijn auto gezet. Ik heb mijn mama in mijn auto gezet en ik ben even gaan nadenken want ik wist niet waar ik naartoe moest. Mijn grootouders wou ik niet lastig vallen, dan heb ik naar één van mijn beste vrienden gebeld om te vragen of hij naar hier wou komen. Maar mijn mama wou met mijn stiefvader praten. Ik ben toen met mijn broer wat rondgereden en naar macdonalds geweest. Thuisgekomen en het was wat gekalmeerd en dan bedankte mijn stiefvader mij wel om ertussen te komen.

Ik had het nodig dat jij ertussen kwam, want u mama kan mij nog meer opjutten, want het was eigenlijk ruzie tussen hen, en dan blijven die woorden tussen hen ook spelen terwijl jij neutraal was en niets met de ruzie te maken had, en toch stond je er dan. Mijn stiefvader is ook negentig kilo en ik stond daar dan, dat was niet gemakkelijk. Je weet ook niet goed wat doen op dat moment, er gaan tussen staan is het enige wat je kan doen, want ik weet nog dat hij iets in zijn handen had, maar ik weet niet meer wat.

- Hij is niet naar u toe gekomen?

Nee want hij zei echt dat ik moest weggaan, maar dat wou ik niet want het is mijn broer.

- Had je het gevoel dat anderen ook op de hoogte waren over de situatie bij jou thuis?

Mijn grootouders die wisten dat. Die zeiden dat veel dat mijn stiefvader vaak kwaad werd en ze zeiden het is toch niet leuk dat er altijd zo geroepen wordt. En dat is ook effectief zo ik vind dat roepen niets uithaald en dat draag je mee als kind. Volgens mijn vriend heb ik iets met opruimen, ik kan geen rommel zien, mijn stiefvader was daar heel streng is, je moest opruimen dus voor van het gezaag af te zijn deed je dat gewoon.

Dus als de kinderen hier aan het spelen zijn ben ik als een zot aan het opruimen, want ik kan dat niet zien liggen. En ja dat zit er in. Op de duur vind ik het ook echt leuk om op te ruimen, ja voor mij is dat rustgevend, dan is er geen rommel. Ik weet niet of is dan is er geen rommel of dan is er geen gezaag, ik denk dat het dat ook wel is. Ik had strenge ouders, en dan ben je meer op u hoeden.

- Konden je grootouders meer voor jullie doen?

Nee dat denk ik niet, ze kwamen soms af als ze merkten dat het niet oké was , maar dan kregen ze ook naar hun hoofd dat ze hun niet mochten moeien. En volgens mij hebben ze dat goed aangepakt, want als je te dicht komt dan gaan ze u ook wegduwen en dan weet je niets meer, ze hebben dat goed gedaan. Ik denk niet dat ze meer hadden kunnen doen. Wat mij wel verbaasd is dat daar nooit een buur ofzo iets van gezegd heeft, je hoort toch geroep enzo. Ons huis staat wel alleen, maar dan nog.

- Denk je dat ze het niet wisten of reageerden ze daar niet op?

Ik denk wel dat ze dat wisten, als de hond blaft bellen ze wel naar de politie. Het zijn wel wat zagende mensen, maar voor zoiets dat was precies van dat hoort niet. Het is daar een oude gemeenschap, misschien is dat in een jongere gemeenschap anders, meer sociale cohesie.

- Jullie waren dus getuigen van het geweld tussen u ouders, wat denk jij dat je kan doen voor de kinderen?

Je moet het bespreekbaar maken. In die tijden niemand wist dat. Het was goed dat die leerkracht dat opmerkte dat ik regelmatig afwezig was, je kan ook niet blijven thuisblijven. Je neus is nog een beetje dik, het ziet nog een beetje blauw, zoiets. Maar als die dat niet had opgemerkt had ik dat niet tegen iemand gezegd. Als je dat bespreekbaar maakt, maar ook met de rode neuzen dag, dat is ook wel goed denk ik, want ik denk dat kinderen soms slecht in hun vel zitten en de ouders uitlokken tot geweld. Ik denk dat dat belangrijk is dat je er gewoon bent en dat je kan terugvallen op. Eigenlijk kun je ook weinig doen, ik vind ook niet dat je het recht heb om iemand zijn kinderen te ontnemen, dat is zo een heel moeilijke grens, wanneer doe je dat?

- Zou jij bijvoorbeeld naar de ouders gaan?

Het probleem zit in de relatie. Ik denk dat moest het een koppeltje zijn, en ik zie ook dat het koppel niet bij elkaar past, maar ouders naar kinderen toe vind ik het moeilijk. Ik zou bang hebben dat de ouders het gaan afreageren op de kinderen dat iemand het weet, dat de kinderen het bijvoorbeeld niet genoeg verbergen. Ze kunnen het slachtoffer worden dat jij het gezegd hebt, dat vind ik lastig. Naar de politie stappen vind ik moeilijk, ze moeten u klacht aanvaarden en wat gaan ze doen als de politie aan de deur staat. Ook gewoon de daders zich bewuster worden, dat het oké is dat het gezegd wordt, en dat je er zelf meer naar buiten komt en dat je hulp nodig hebt. Ik vind het goed van mijn ouders dat ze mij twee weken hebben weggedaan omdat het niet meer ging. Ik denk dat dat ook niet gemakkelijk is om dat als ouder te zeggen.

- Je bent getuige geweest, waar kan je terecht?

Ik denk dat bijvoorbeeld de vzw Zijn nog niet bestond, Jac, lijn waar je naartoe kan bellen. Ik denk dat het belangrijk is dat je iemand op school vertrouwd. Het meeste van je tijd spendeer je op school, als je daar niemand hebt dat je kunt vertrouwen is dat volgens mij niet zo goed. School kan daar in volgens mij een belangrijke rol spelen, of een bepaald punt op school is voor naartoe te gaan. Ik vind het moeilijk je kan terecht bij bepaalde organisatie, maar als dat echt ouders zijn dat je tiraniseren heb je de vrijheid niet om daar naartoe te gaan, en dat ligt niet altijd in de mogelijkheid om daar naartoe te gaan en op school daar moeten ze je naartoe laten gaan en daar ben je sowieso dus. Als het daar al niet opgemerkt wordt, dan is het volgens mij moeilijk om te detecteren. Dus de school moet een grotere rol spelen.

- Hoe zou je ze volgens jou de getuigen van partnergeweld kunnen mobiliseren om wel iets te doen?

Een hulpgroep aanbieden, relatietherapeuten bijvoorbeeld, zeggen van "wij zijn daar al naartoe gegaan", zo wat persoonlijker maken, en zeggen "oei dat zit precies niet meer zo goed en je kan daaraan werken, wij hebben dat toen ook gedaan". Als je het persoonlijk maakt kan dit volgens mij wel werken, want dan heb je een raakpunt. Dan heb je iets gemeenschappelijk, als je zegt je moet naar de therapie gaan want ik zie dit en dat, in mijn ogen is dat zo met de vinger wijzen en dat komt minder goed over. Ik denk dat soms het niet iets is dat in de persoon zit, maar dat het gewoon in de combinatie zit van de twee personen. Mijn vriend is totaal niet zo naar mij toe, maar naar zijn ex vrouw was dat wel, maar hij zegt ja jij luistert en praat met mij, je bent een totaal ander persoon. Je valt me minder aan.

- Ze moeten meer naar voor brengen voor de daders, dat het niet per se je persoonlijkheid is?

Ja inderdaad. Ik vind dat een beetje soms een stempel. Je hebt dader en slachtoffer, maar soms heb je als slachtoffer ook wel een bepaalde rol, onbewust, een wisselwerking tussen twee personen die niet werkt. Het gevoel dat iemand uitstraalt strookt niet met dat van jou, en dan moet je uit elkaar gaan en iemand anders zoeken waar je wel mee kunt samen zijn.